

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 Донецький національний університет економіки і торгівлі
 імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки та підприємництва

Кафедра економіки

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ

В.о.завідувача кафедри економіки ,

к.е.н., доцент

_____ Бочарова Ю.Г.

«_____» _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

спеціальність 051 «Економіка»

на тему: **ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИ ОЦІНКИ
 ТА МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Виконала
студентка

II курсу групи ЕК-17 ма

Хоружа Тетяна Олександрівна

Керівник:

к.е.н., доцент, Зиза О.О.

Рецензент:

Заст. директора з економічної безпеки ТОВ

«ЗМК» Димків В. М.

(посада, науковий ступень, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у дипломній роботі
 немає запозичень з праць інших
 авторів без відповідних посилань

Студентка _____

(підпис)

Кривий Ріг
 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
 Імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки та підприємництва

Кафедра економіки

ЗАТВЕРДЖУЮ:

В.о. завідувача кафедри економіки,
 к.е.н., доцент
 _____ Бочарова Ю.Г.

“ ____ ” _____ 2018 року

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

студентці Хоружій Тетяні Олександрівні

(прізвище, ім'я та по-батькові)

1. Тема роботи Економічна безпека підприємства: методи оцінки та механізм ефективного забезпечення

Керівник роботи доцент, к.е.н. Зиза О.О.

Затверджені наказом в.о. ректора ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського від «03» вересня 2018 р. №460-с

2. Строк подання студентом роботи “17” грудня 2018 р.

3. Вихідні дані до роботи: законодавча та нормативна база України, монографії, статті у наукових виданнях, автореферати дисертацій, підручники, посібники, , звітність ТОВ «ЗМК», інформаційні ресурси мережі Інтернет.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Теоретична сутність економічної безпеки підприємства та підходів до управління нею в умовах конкурентного ринку

1.2 Методи і моделі діагностування рівня економічної безпеки підприємства

1.3 Особливості формування економічної безпеки у галузі

РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗАВОД МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ» ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО РИНКОВОЇ ПОВЕДІНКИ В РЕГІОНІ

2.1 Загальна характеристика ТОВ «Завод металевих конструкцій» як соціально-економічної системи

2.2 Оцінка внеску ТОВ «Завод металевих конструкцій» у соціально-економічний розвиток галузі

2.3 Аналітична оцінка рівня економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій» і резервів його підвищення

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗАВОД МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ» В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ

3.1 Проектування параметрів соціально-економічного розвитку галузі в контексті забезпечення та підтримки економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій»

3.2 Напрямки зміцнення економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій»

3.3 Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності зміцнення економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій» та оцінка її очікуваних економічних наслідків

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): графіки, таблиці, схеми, рисунки.

6. Дата видачі завдання «05» вересня 2018 року

7. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали, посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

8. Календарний план

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Підготовка розділу 1		
2.	Підготовка розділу 2		
3.	Підготовка розділу 3		
4.	Подання на кафедру завершеної роботи		
5.	Отримання відгуку від керівника		
6.	Отримання зовнішньої рецензії		
7.	Підготовка студента до захисту в ЕК		

Студент

(підпис)

Хоружа Т.О.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Зиза О.О.

РЕФЕРАТ

Сторінок	Рисунків	Таблиць	Додатків
104	8	24	4

- Об'єкт дослідження:** економічна безпека підприємства.
- Ціль:** на основі комплексної оцінки економічної безпеки підприємства визначити основні стратегічні напрямки її забезпечення.
- Методи:** систематизації та узагальнення, індукції і дедукції, наукової абстракції, методи статистичного аналізу, прогнозування, літературного пошуку тощо.
- Результати:**
- 1) проведено комплексну оцінку економічної безпеки підприємства та його внеску у соціально-економічний розвиток галузі;
 - 2) здійснено прогнозування параметрів соціально-економічного розвитку галузі з подальшим опрацюванням напрямків по зміцненню економічної безпеки підприємства та побудовою моделі організаційно-економічного забезпечення механізму управління економічною безпекою;
 - 3) обґрунтовано першорядні засади по зміцненню економічної безпеки ТОВ «ЗМК» за рахунок реалізації у його практичну діяльність низки пропозицій організаційно-економічної спрямованості.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, галузь, аналіз, стратегія, механізм, зміцнення, ефективність, механізм.

ЗМІСТ

стор.

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1.	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	14
1.1 Теоретична сутність економічної безпеки підприємства та підходів до управління нею в умовах конкурентного ринку	14
1.2 Методи і моделі діагностування рівня економічної безпеки підприємства	23
1.3 Особливості формування економічної безпеки у галузі	33
Висновки з розділу 1	36
РОЗДІЛ 2.	
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗАВОД МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ» ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО РИНКОВОЇ ПОВЕДІНКИ В РЕГІОНІ	38
2.1 Загальна характеристика ТОВ «Завод металевих конструкцій» як соціально-економічної системи	38
2.2 Оцінка внеску ТОВ «Завод металевих конструкцій» у соціально-економічний розвиток галузі	47
2.3 Аналітична оцінка рівня економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій» і резервів його підвищення	52
Висновки з розділу 2	69
РОЗДІЛ 3.	
РОЗРОБКА ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗАВОД МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ» В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ	73
3.1 Проектування параметрів соціально-економічного розвитку галузі в контексті забезпечення та підтримки економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій»	73
3.2 Напрямки зміцнення економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій»	80
3.3 Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності зміцнення економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій» та оцінка її очікуваних економічних наслідків	87
Висновки з розділу 3	92
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100
ДОДАТКИ	105

ВСТУП

Актуальність теми. За умов нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні, діяльність кожного окремо взятого господарюючого суб'єкту істотно залежить від впливу низки чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому потреба в захищеності своїх інтересів від їх дії є об'єктивною та залежить від вивіреної часом, високоякісної системи економічної безпеки підприємства. Питаннями економічної безпеки підприємства, суб'єкти господарювання почали опікуватися ще на «зорі» переходу України до ринкової економіки, проте сучасні умови господарювання виводять дану проблему у топ найактуальніших. Як показує практичний та теоретичний досвід напрацювань по даній проблемі, полеміка навколо економічної безпеки підприємства не вщухає, науковці розробляють нові підходи до діагностики даної категорії та пошуку механізмів ефективного її забезпечення. Це обумовлено істотним ступенем ринкової конкуренції, закономірністю пристосування організаційно-економічного механізму управління підприємством до теперішніх умов ведення бізнесу та суттєво значної кількості збиткових та збанкрутілих підприємств в нашій державі.

Проблемою економічної безпеки підприємств та пошуком ефективних механізмів щодо її забезпечення опікувалися та продовжують опікуватися значна кількість науковців. Серед них, праці таких економістів як: Абалкін Л. І., Бланк І. А., Боков В.В., Бородіна О.О., Вітлінський В.В., Довбня С.Б., Козаченко А.В., Лігоненко Л. О., Міщенко В.В., Нусінов В. Я., Пасічник Н.В., Покропивний С.Ф., Паламарчук О.І., Семенов Г.А., Терещенко О. О., Шембель Ю.С. та ін. Але є окремі дискусійні питання щодо економічної безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання які не знайшли відповідного відображення та потребують подальшого висвітлення. Зокрема недостатньо вирішеними залишаються питання щодо комплексної оцінки загального рівня економічної безпеки підприємства та побудови ефективних механізмів щодо її забезпечення.

Об'єктом магістерського дослідження є економічна безпека підприємства.

Предмет дослідження - теоретичні, методичні і практичні аспекти оцінки та забезпечення ефективності економічної безпеки підприємства.

Мета дипломної роботи - на основі комплексної оцінки економічної безпеки підприємства визначити основні стратегічні напрямки її забезпечення.

Відповідно до поставленої мети дослідження вирішено такі завдання:

1. розкрито сутність та зміст економічної безпеки підприємства;
2. систематизовано та вдосконалено існуючій методичний інструментарій діагностики економічної безпеки підприємства з позицій забезпечення його ефективного поточного функціонування й стабільного розвитку у майбутньому;
3. охарактеризовано особливості формування економічної безпеки у галузі виготовлення металевих конструкцій;
4. надано загальну характеристику ТОВ «Завод металевих конструкцій» як соціально-економічної системи;
5. охарактеризовано основні функціональні та організаційні складові управління економічною безпекою ТОВ «Завод металевих конструкцій» та систематизовано ключові небезпеки та загрози його господарської діяльності;
6. розроблено та обґрунтовано ефективний механізм забезпечення економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій» в умовах діяльності виробництва металевих конструкцій.

У процесі виконання магістерської дипломної роботи було використано такі методи, як: систематизації та узагальнення, індукції і дедукції, наукової абстракції, методи статистичного аналізу, прогнозування, літературного пошуку тощо.

Інформаційною базою магістерського дослідження є законодавчі та нормативні акти України, монографії, підручники, посібники, наукові статті, статистичні дані щодо діяльності виробників металевих конструкцій, звітність

ТОВ «ЗМК» за 2015-2017 рр., мережа Internet.

Магістерська дипломна робота пройшла апробацію на міжвузівській науково-практичній конференції з публікацією тез доповіді: Моделі діагностування рівня економічної безпеки підприємства // «Конкурентоспроможність підприємств в умовах трансформаційних процесів в економіці України» : матеріали III міжвуз. наук.-практ конф. студентів, аспірантів та молодих учених, 14 листопада 2018 р..

Дипломна робота містить вступ (3 стор.), 1-ий розділ (36 стор.), 2-ий розділ (36 стор.), 3-ій розділ (23 стор.), висновки (6 стор.), таблиці (24), рисунки (8), посилання (61 найменування).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Теоретична сутність економічної безпеки підприємства та підходів до управління нею в умовах конкурентного ринку

Перехід економіки України на ринкові відносини поставив перед підприємцями ряд завдань які потребують негайного розв'язання. Одним із них є оцінка економічної безпеки підприємства. Розв'язання даного завдання, потребує насамперед висвітлення сутності терміна «економічна безпека підприємства».

Об'єктивне формулювання терміна «економічна безпека підприємства» є основою для побудови методики оцінки економічної безпеки підприємства.

«Основним чинником необхідності забезпечення економічної безпеки підприємства є задача досягнення ним стабільності функціонування і створення перспектив зростання з метою виконання цілей бізнесу» [18, с. 45].

«Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивною потребою кожного суб'єкта господарювання у забезпеченні стабільного функціонування і досягнення цілей його діяльності» [10, с. 17].

На сьогоднішній день у світовій економічній науці існує напрямок, що досліджує економічну безпеку держави, – economic security of state. «Питанням економічної безпеки підприємств на теренах колишнього Радянського Союзу приділялося значно менше уваги, ніж національній безпеці. Дослідженням аспектів саме економічної безпеки підприємств присвячено роботи вітчизняних» [10, 11, 14, 17, 20, 24, 26, 28, 37, 41, 47] та російських [8, 29] науковців.

Проте, незважаючи на актуальність парадигми економічної безпеки

підприємства, на сучасному етапі розвитку економічних відносин, поміж теоретиків і практиків не існує єдиної думки щодо висвітлення сутності даної категорії. Досить часто, сенс економічної безпеки підприємства розглядається через призму охорона майна підприємства та його працівників. Нерідко, функції відділів економічної безпеки підприємств зводяться до охорони як самого підприємства, так і окремих його співробітників, а також до боротьби з розкраданнями, злочинством, науковим шпигунством тощо.

Про економічну безпеку підприємства почали говорити в 90-х рр. ХХ століття, проте актуальність даної дефініції і на сучасному етапі розвитку економічних відносин, характеризується підвищеною увагою та постійною різноманітністю підходів.

Науковець Паламарчук О.І. стверджує, що перше формулювання економічної безпеки підприємства знайшло своє відображення в роботах Ансоффа І., який говорив, що «її аналіз економічної безпеки пропонується здійснювати шляхом управління в умовах несподіваності стратегічними зонами господарювання підприємства (окремими сегментами зовнішнього середовища, на котрі фірма має або хоче отримати вихід) та пов'язаною з ними нестабільністю оточення. За для її визначення застосовується показник конкурентного статусу фірми, що обчислюється шляхом співвідношення фактичної та базової продуктивності використання ресурсів фірми» [32, с. 17].

Науковці А. Архіпов та С. Капітула зазначають, що «економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам та забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому» [7, с. 38, 20, с. 15].

Ковальов Д наголошує, що «економічна безпека є не тільки станом використання корпоративних ресурсів, а й підприємницьких можливостей, за яким гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам)» [21, с. 157].

Пономарев В.П. про корпоративні ресурси говорить: «фактори бізнесу, що використовуються власниками і менеджерами підприємства для виконання цілей бізнесу» [36, с. 19]. Поміж них, Пономарев В.П., виокремлює «наступний ряд ресурсів:

-ресурс капіталу: акціонерний капітал підприємства у поєднанні з позиковими фінансовими ресурсами, що дозволяють купувати і підтримувати інші корпоративні ресурси, первісне відсутні у засновників даного підприємства» [36, с. 19];

-«ресурс персоналу: менеджери підприємства, штат інженерного персоналу, виробничих робітників і службовців з їх знаннями, досвідом і навичками» [36, с. 19];

-«ресурс інформації й технології: інформація про зміну політичної, соціальної, економічної та екологічної ситуації, зміни на ринках підприємства, науково-технічна і технологічна інформація, конкретні ноу-хау, що стосуються певних аспектів бізнесу» [36, с. 20];

-«ресурс техніки і обладнання: на основі фінансових, інформаційно-технологічних і кадрових можливостей;

-«ресурс прав: права на використання патентів, ліцензії і квоти на використання природних ресурсів, а також експортні квоти, права на користування землею» [36, с. 20].

О.Ф. Яременко під економічною безпекою підприємства розуміє «захищеність його потенціалу від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, прямих чи непрямих економічних погроз, а також здатність підприємства до відтворення» [47, с. 8].

Економічна безпека підприємства (фірми) — це такий стан даного господарського суб'єкта, при якому життєво важливі компоненти структури і діяльності підприємства характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін.

А.В. Козаченко під економічною безпекою підприємства (суб'єкта господарювання) розуміє «захищеність його науково-технічного,

технологічного, виробничого і кадрового потенціалу від прямих (активних) чи непрямих (пасивних) економічних погроз, наприклад, пов'язаних з неефективною науково-промисловою політикою чи держави формуванням несприятливого зовнішнього середовища, і здатність до його відтворення» [23, с. 8].

Ковальов Д зазначає, що «економічна безпека фірми (підприємства, організації) — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам)» [21, с. 157].

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки обумовлена об'єктивно наявним для будь-якого господарюючого суб'єкта завданням, що забезпечує досягнення головної мети їх діяльності. Рівень економічної безпеки підприємства завжди залежить від того, наскільки ефективними є рішення керівників відносно уникнення потенціальних небезпек і ліквідації негативних наслідків окремих складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

«Підґрунтям негативних впливів на економічну безпеку можуть бути: свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств (організацій) - конкурентів; збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо)» [28, с. 210].

«Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передовсім керівників і функціональних менеджерів). Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тім, щоб гарантувати його

стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому» [28, с. 210].

«До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства (організації);
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи того суб'єкта господарювання» [28, с. 211];
- «досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством (організацією);
- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних інновацій;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища» [28, с. 211];
- «якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів» [28, с. 211].

«Основним чинником необхідності забезпечення економічної безпеки підприємства є задача досягнення ним стабільності функціонування і створення перспектив зростання з метою виконання цілей бізнесу» [38, с. 27].

При цьому, «до основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- висока фінансова ефективність роботи підприємства і його фінансова стійкість та незалежність» [44, с. 76];
- «технологічна незалежність підприємства і висока конкурентоспроможність його технічного потенціалу;
- висока ефективність менеджменту, оптимальна та ефективна

організаційна структура управління підприємством;

- високий рівень кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належна ефективність корпоративних НД і ДКР» [44, с. 76];

- «високий рівень екологічності роботи підприємства, мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;

- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;

- захист інформаційного середовища підприємства, комерційної таємниці;

- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів» [44, с. 76].

Будь-яка система безпеки підприємства, традиційно складається із ряду підсистем, які між собою постійно взаємодіють. На рис. 1.1 «наведено структуру та зміст економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Рисунок 1.1 - Структура та зміст економічної безпеки підприємства за основними її складовими» [31, с. 236]

складено на основі [31, с. 236]

Організація економічної безпеки підприємства, передбачає побудову загальної схеми даного процесу, який включає відповідні дії (заходи), що здійснюються хоч послідовно, хоч одночасно.

Науковець Ковальов Д зазначає, що «серед таких дій (заходів) слід звернути увагу на наступні:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав, інформації, технології та устаткування)» [21, с. 178];
- «загально стратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;
- стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації);
- загально тактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими» [26, с. 178];
- «тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації); оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства (організації);
- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;
- загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки» [26, с. 178].

Система безпеки підприємства передбачає виконання відповідних функцій. Найбільш вагомими функціями, що забезпечують дієвість даної системи є: «прогнозування, виявлення, попередження, ослаблення небезпек і погроз; забезпечення захищеності діяльності підприємства і його персоналу, збереження його майна, створення сприятливого конкурентного середовища, ліквідація наслідків нанесеного збитку і т.д.» [41, с. 257]

Функціонування відповідної системи, як правило, передбачає дотримання відповідних принципів. Автор В.І. Мунтіян зазначає, що «система безпеки підприємства будується на визначених принципах: - комплексність, чи системність; - пріоритет мір попередження (своєчасність);- безперервність; - законність; - плановість; - ощадливість; - взаємодія; - сполучення гласності і конфіденційності; - компетентність» [27, с. 234].

«На стан економічної безпеки підприємства суттєво впливає схильність суб'єкта господарювання до банкрутства. Проблема банкрутства суб'єктів господарювання на сьогоднішній день досить актуальна» [37, с. 12].

Питаннями банкрутства опікуються, як законодавці, так і науковці та практики. Беззаперечним аргументом цього є діючі законодавчі акти, розроблені методи та методики щодо діагностування банкрутства господарюючих суб'єктів. Проте, на сьогоднішній день, єдина думка відносно надання визначення такої категорії як банкрутство, відсутня. Теж саме, можна сказати і про методи та методики, що застосовуються в процесі проведення діагностики банкрутства.

Слід підкреслити, що в Законі України «Про банкрутство», «під банкрутством розуміється пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити у встановлений для цього строк пред'явлені до нього з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом» [4].

«Практика державного регулювання національної економіки розвинутих країн засвідчує, що найкращих результатів можна досягти за ринкових умов у поєднанні з ефективною регулятивною функцією держави» [14, с. 24]. І дійсно, держава справляє суттєвий вплив на природу економічної безпеки підприємств. Застосовуючи прямі та непрямі важелі втручання, держава, таким чином створює та регулює економічні умови діяльності суб'єктів господарювання які покликані захищати її інтереси.

У 1997 році Верховною Радою України було прийнято Концепцію національної безпеки України, яка роз'яснює основи національної безпеки України, а також визначає об'єкти та принципи, що її забезпечують та першорядні напрями державної політики національної безпеки України.

Окремі аспекти економічної безпеки підприємств висвітлюються у Господарському кодексі України [1]. У статті 19 чинного кодексу йдеться про застосування державного контролю та за господарською діяльністю суб'єктів господарювання, що функціонують на території України.

Суттєво вагомими елементами державної підтримки, що неодноразово «використовують у світовій практиці, можна віднести: фінансування підприємств, що особливо важливі для економічної безпеки країни; надання

пільгових кредитів тощо. Прикладом активної підтримки економічної безпеки підприємств, що займаються науковою діяльністю, є досвід Японії, де держава надає кредити для проведення прикладних досліджень» [29, с. 120].

«Фінансова підтримка підприємств з боку держави відіграє значну роль у процесі укріплення економічної безпеки підприємств. Практично в усьому світі широко практикуються субсидії, займи та дотації окремим підприємствам або навіть цілим галузям економіки» [39, с. 327].

Д.П. Пілова акцентує увагу на тому, що «на шляху активізації процесів, що підвищують рівень економічної безпеки підприємств, значних успіхів у 90-ті роки ХХ ст. досягли країни Центральної та Східної Європи. Найбільш популярним засобом підтримки економічної безпеки підприємств у цих країнах були і залишаються дотації. Однак дотації надаються лише успішним або перспективним підприємствам, що є однією з засад економічного піднесення країн у цілому» [32, с. 16].

Конкурентоспроможність підприємства та його продукції є тією основою, що забезпечує економічну безпеку підприємства. І чим вищим буде рівень конкурентоспроможності підприємства, тим, вищим буде рівень його економічної безпеки в економічному просторі, і навпаки.

Особливу увагу слід звернути на фактори, що справляють негативний вплив на економічну безпеку підприємства. Серед таких факторів слід звернути увагу на наступні: «свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств-конкурентів); збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо)» [44, с. 76].

«Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або окремих працівників. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих

працівників» [44, с. 76].

За необхідне, вважаємо розглянути основні функціональні цілі економічної безпеки підприємства. Так, автор Семенов Г.А. вважає, що такими цілями є:

- «висока фінансова ефективність роботи підприємства і його фінансова стійкість та незалежність;
- технологічна незалежність підприємства і висока конкурентоспроможність його технічного потенціалу» [44, с. 167];
- «висока ефективність менеджменту, оптимальна та ефективна організаційна структура управління підприємством;
- високий рівень кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належна ефективність корпоративних НД і ДКР» [44, с. 167];
- «високий рівень екологічності роботи підприємства, мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства» [44, с. 167];
- «захист інформаційного середовища підприємства, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та його відділів;
- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів» [44, с. 167].

1.2 Методи і моделі діагностування рівня економічної безпеки підприємства

Підприємства, функціонуючи в зовнішньому та внутрішньому середовищі є досить залежними від значної кількості небезпек, проте в своїй більшості, науковці зупиняються саме на трьох першорядних небезпеках, це фінансова, кадрова та технологічна, які при застосуванні певних знань,

перетворюються на економічну безпеку [35 - 44]. Таким чином, ґрунтуючись саме на даних засадах, в подальшому, діагностування буде проводитися саме в межах означених складових економічної безпеки.

Від точної ідентифікації загроз, від правильного вибору вимірників їхнього прояву, тобто системи показників для моніторингу (їх ще називають індикаторами), залежить ступінь адекватності оцінки економічної безпеки підприємства існуючої у виробництві реальності і комплекс необхідних заходів для попередження і відбивання небезпеки, що відповідають масштабу і характеру погроз. Під критерієм економічної безпеки підприємства слід розуміти характеристику (ознаку) чи суму характеристик, на основі котрих може бути зроблений висновок чи знаходиться підприємство в стані економічної безпеки чи ні.

В економічній літературі вже робилися спроби кількісної оцінки рівня економічної безпеки підприємства, що визначило формування декількох підходів до вирішення проблеми вибору критерію:

- «Індикаторний підхід – стан економічної безпеки підприємства визначається системою індикаторів, що представляють собою порогові значення показників діяльності підприємства в різних функціональних сферах. Стан економічної безпеки підприємства визначається шляхом порівняння фактичного та абсолютного (нормативного) рівня показників» [44, с. 178].

- «Ресурсний підхід – економічна безпека визначається на основі стану та рівня використання корпоративних ресурсів за окремими сферами використання. Корпоративними ресурсами при цьому вважаються фактори бізнесу, що реалізують досягнення цілей діяльності» [44, с. 179].

- «Програмно-цільовий підхід – оцінка економічної безпеки підприємства базується на інтеграції сукупності показників, у розрізі декількох ієрархічних рівнів (використовуються кластерний, багатомірний аналіз тощо)» [44, с. 180].

- «Міжфункціональний підхід – економічна безпека підприємства визначається результатами отриманими від співпраці усіх учасників бізнесу (прибутку чи інших результатів). Крім того використовується також

співставлення витрат на розвиток бізнесу (реінвестований прибуток) та витрат необхідних для забезпечення економічної безпеки» [44, с. 181].

Економічна наука розробила, а господарська практика випробувала загальну методологію оцінки рівня економічної безпеки підприємства (організації). Його пропонується оцінювати на підставі «визначення сукупного критерію через зважування й підсумовування окремих функціональних критеріїв, які обчислюються із допомогою порівняння можливої величини шкоди підприємству та ефективності заходів щодо запобігання цій шкоді» [18, с. 192].

Сукупний критерій економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання (K_{EB}) можна розрахувати, користуючись формулою:

$$K_{EB} = \sum_{i=1}^n a_i \times p_i, \quad (1.1)$$

де a_i — величина окремого (поодинокого) критерію за i -тою функціональною складовою; p_i — питома вага значущості i -тої функціональної складової; n — кількість функціональних складових економічної безпеки підприємства» [18, с. 192].

З досвіду підприємств України, питома вага значущості функціональних складових економічної безпеки становить: «у промисловості [1, 2, 3] – 0,2; [5] – 0,15; [4,6] – 0,1; [7] – 0,05; сільському господарстві [3] – 0,3; [1,6] – 0,2; [2, 4] – 0,1; [5, 7] – 0,05; торгівлі [1] – 0,3; [5] – 0,2; [3] – 0,15; [2, 4, 7] – 0,1; [6] – 0,05» [38, с. 193].

Отже, у названих галузях економіки найбільша значущість становить 0,3, а найменша — 0,05. Оцінка рівня економічної безпеки здійснюється порівнюванням розрахункових значень K_{EB} із реальними величинами цього показника по підприємству (організації), що аналізується, а також (коли це можливо) по аналогічних суб'єктах господарювання відповідних галузей економіки.

На сьогоднішній день існуючі фундаментальні дослідження з питання оцінки економічної безпеки підприємства не досить комплексно характеризують дану економічну категорію. Деякі спроби вчених дослідити цю

проблему не дали бажаного результату, хоча в них є багато раціонального. Так, Ковальов Д. і Сухорукова Т. у своїй роботі для розв'язання цієї проблеми використовують індикатори економічної безпеки підприємства (табл. 1.1).

Цей підхід має ряд недоліків. По-перше, немає чітких критеріїв щодо оцінки економічної безпеки за кожним індикатором. По-друге, навіть при розробці та впровадженні цих критеріїв реально оцінити рівень економічної безпеки все одно буде неможливо, тому що кожний з цих критеріїв буде різнонаправлений, тобто кожен з них буде характеризувати якусь одну сторону підприємства, а цілісну картину, або оцінку рівня економічної безпеки підприємства в цілому, не буде отримано. По-третє, за допомогою всіх цих індикаторів досить важко порівняти між собою різні підприємства.

Таблиця 1.1 - Основні індикатори технологічної та фінансової складових економічної безпеки підприємства

Під-система	Індикатор	Вимоги до величини індикатора або умови його дії
Технологічна безпека	Ступінь спрацювання основних виробничих фондів	Залежно від складності й типу галузі, але не більше 50%
	Завантаження спеціалізованого устаткування	Залежно від складності процесу й вартості устаткування – від 12 до 24год./добу
	Доступ до ноу-хау	Створення баз інформаційних даних, які з'єднали б виробничі й наукові центри
	Частка витрат на НДДКР	Не менше 5% від ВВП
	Введення в дію основних виробничих фондів	За потребою, але без скорочення
	Середня зарплата наукового працівника на місяць	У розвинутих країнах – 2000-2500 дол. США
Фінансова безпека	Індекс обсягів виробництва	Залежно від кон'юнктури ринку, але не нижче 1
	Динаміка прибутку	Стабільна, без стрибків
	Розмір заборгованості	Такий, щоб забезпечувались кредито- і платоспроможність
	Частка на ринку	З урахуванням попиту, але без скорочення
	Частка державних інвестицій у ВВП	Від 20% до 55%
	Рентабельність	Позитивна, залежно від галузі, 10-50%
	Капіталовкладення	Постійне зростання
Довгострокові кредити	Мають переважати	

складено на основі [23]

Нами систематизовано методичний інструментарій оцінювання рівня складових економічної безпеки підприємства в частині оцінки техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства (табл. 1.2).

Таблиця 1.2—«Показники оцінки техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства

Показник	Методика розрахунку
Коефіцієнт зносу ОВФ	$K_{зн} = \frac{\text{Сума зносу ОВФ}}{\text{Первісна вартість ОВФ}}$
Фондовіддача	$\Phi_o = \frac{\text{Доход від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість ОВФ}}$
Коефіцієнт інтенсивного навантаження устаткування	Відношення кількості виготовлених виробів за одиницю часу до технічної (паспортної) продуктивності відповідного устаткування
Ступінь техніко-економічного старіння засобів праці	$K_{ТЕС} = 1 - \frac{B_1}{B_0} \cdot \frac{\Pi_0}{\Pi_1},$ де B_0, B_1 - повна вартість (ціна) застосовуваного й нового засобів праці; Π_0, Π_1 - продуктивність застосовуваного й нового засобів праці або витрати на їхнє експлуатаційне обслуговування.
Загальний коефіцієнт використання виробничої потужності	$K_{Потужз} = \frac{\text{Обсяг виробництва продукції}}{\text{Середньорічна виробнича потужність підприємства}}$
Коефіцієнт інтенсивного завантаження обладнання	$K_{Потужин} = \frac{\text{Середньодобовий випуск продукції}}{\text{Середньодобова виробнича потужність підприємства}}$
Коефіцієнт екстенсивного завантаження обладнання	$K_{Потужекс} = \frac{\text{Фактичний фонд робочого часу}}{\text{Розрахунковий фонд робочого часу, прийнятий при визначенні виробничої потужності}}$

складено на основі»[23].

Кадрова складова є складовою економічної безпеки. Слід зазначити, дана категорія є маловивченою як з точки зору теоретиків, так і з точки зору практиків.

Методика оцінки кадрової складової економічної безпеки підприємства,

ґрунтується на методі економічного аналізу, методі експертних оцінок, бальному методі і теорії класифікації. Проте, найбільш поширеним методом є метод економічного аналізу.

Насамперед, розглянемо вибірку показників, що характеризують кадрову складову економічної безпеки підприємства (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – «Показники оцінки кадрової складової економічної безпеки підприємства»

Показник	Методика розрахунку
Продуктивність праці (ПП)	$ПП = ОП / Ч_{ПВП}$ де ОП – обсяг продукції (шт., т, м ³ , м ² , грн., н-год.); Ч _{ПВП} – середньоспискова чисельність промислово-виробничого персоналу (ПВП), осіб
Коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт (К _{сп})	$K_{сп} = Ч_{кв.р.} / Ч_{заг.},$ де Ч _{кв.р.} – чисельність керівників які посідають посаду у відповідності до своєї кваліфікації; Ч _{заг.} – загальна кількість керівників
Коефіцієнт відповідності кваліфікації працівників рівню складності виконуваних робіт (К _{кв})	$K_{кв} = C_{тр.} / C_{тр.в.р.}$ де C _{тр.} – середній тарифний розряд групи працівників; C _{тр.в.р.} – середній тарифний розряд виконуваних робіт
Фінансова продуктивність праці (ППФ)	$ППФ = \frac{П}{Ч_{СС}^{ПВП}}$ де П – обсяг отриманого за період прибутку
Зростання продуктивності праці за рахунок зменшення чисельності працюючих (ΔПП)	$\Delta ПП = (Еч * 100\%) / (Чб - Еч), \%$ де Еч – економія чисельності, осіб; Чб – чисельність ПВП, розрахована для обсягів виробництва планового періоду за виробітком базисного року, осіб
Зростання (зниження) продуктивності праці (ΔПП)	а) абсолютне: $\Delta ПП = ПП_{ф} - ПП_{пл},$ де ΔПП – зростання (зниження) продуктивності праці; ПП _ф – фактична продуктивність праці; ПП _{пл} – планова продуктивність праці; б) відносне: $\Delta ПП = (ПП_{ф} - ПП_{пл}) / ПП_{пл} * 100\%$
Зарплатовіддача (ЗВ)	$ЗВ = B_{ч} / \Phi ОП,$ де B _ч – обсяг чистої виручки від реалізації продукції за період; ΦОП – фонд оплати праці персоналу за період
Зарплатомісткість (ЗМ)	$ЗМ = \Phi ОП / B_{ч} = 1 / ЗВ$

складено на основі [23].

Дана вибірка показників, в повній мірі характеризує кадрову складову економічної безпеки підприємства» [23, с. 210].

Систематизація методичного інструментарію оцінювання рівня складових

економічної безпеки підприємства в частині оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємства, знайшла своє відображення у табл. 1.4.

Таким чином, з метою дослідження методичних підходів до оцінки складових економічної безпеки, насамперед необхідно провести збір інформації (відповідна інформаційна база), далі зробити вибірку показників до оцінки відповідної складової економічної безпеки.

Таблиця 1.4 - Показники оцінки фінансової складової економічної безпеки підприємства

Показник	Розрахунок
1	2
Обсяг чистих оборотних активів (Обк)	$Обк_q = (ОбА + ВМП) - З_{пт}$ де ОбА- обсяг оборотних активів; ВМП – витрати майбутніх періодів; $З_{пт}$ - обсяг поточних зобов'язань підприємства
Коефіцієнт автономії	$K_A = \frac{ВлК^+}{ВБ}$, де $ВлК^+$ - обсяг власного та прирівняного до нього капіталу; ВБ - валюта балансу
Коефіцієнт маневреності власних коштів	$K_{мвк} = \frac{ВлК^+ + З_{дс} - А_{но}}{ВлК + З_{дс}}$, де $А_{но}$ - обсяг необоротних активів
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	$K_{звок} = \frac{ВлК^+ - А_{но}}{ОбА + ВМП}$, де ОбА - обсяг оборотних активів; ВМП – витрати майбутніх періодів
Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{лп} = \frac{ОбА + ВМП}{З_{пт}}$ де ОбА – величина оборотних активів; ВМП – витрати майбутніх періодів; $З_{пт}$ – поточні зобов'язання підприємства.
Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{лк} = \frac{ДЗ + ПФІ + ГК}{З_{пт}}$ де ДЗ - сума дебіторської заборгованості; ПФІ – поточні фінансові інвестиції підприємства; ГК - обсяг грошових коштів.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ла} = \frac{ПФІ + ГК}{З_{пт}}$
Капіталовіддача	Відношення обсягу чистої виручки від реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг за період) до середнього за період обсягу активів підприємства
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відношення обсягу чистого доходу (виручки від реалізації) до середньої за період дебіторської заборгованості
Період погашення дебіторської заборгованості	Відношення календарного фонду часу за певний період (наприклад, за рік — 365 днів) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відношення обсягу чистого доходу (виручки від реалізації) до середньої за період кредиторської заборгованості

Період погашення кредиторської заборгованості	Відношення календарного фонду часу за певний період до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості за цей самий період
---	---

Продовження табл. 1.4

1	2
Рентабельність активів	$P_A = \frac{\Pi}{A_{CP}} \times 100\%$ де Π - обсяг прибутку (чистого ($\Pi_{ч}$) чи до оподаткування ($\Pi_{до}$)); A_{CP} – середньорічний обсяг активів підприємства
Рентабельність власного капіталу	$P_{ВЛК} = \frac{\Pi_{ч}}{ВЛК_{CP}} \times 100\%$ де $ВЛК_{CP}$ - середньорічна величина власного капіталу
Рентабельність продажу	$P_{ПРОДАЖУ} = \frac{\Pi_{РП}}{B_{ч}} \times 100\%$ де $B_{ч}$ – обсяг чистого доходу (виручки від реалізації) продукції (виконання робіт, надання послуг)
Рентабельність продукції	$P_{ПП} = \frac{\Pi_{РП}}{CB} \times 100\%$ де CB – обсяг повної собівартості реалізованої продукції (виконаних робіт, наданих послуг).

складено на основі» [23].

Виконавши перші дві умови, слід провести розрахунки по показникам, що будуть підлягати економічному аналізу в динаміці з розрахунками відповідних відхилень. Далі, за результатами аналізу відповідної складової економічної безпеки, як правило розробляються відповідні управлінські рішення в разі виявлення відхилень у відповідних рівнях того чи іншого показника, що характеризує ту чи іншу складову економічної безпеки. Після розробки рішень, проводиться їх реалізація в практичну діяльність суб'єкта господарювання, та по завершенню, як правило здійснюється контроль за їх виконанням. Такий методичний підхід є цілком дієвим та таким, що приносить ефективний результат щодо усунення вузьких місць в межах складових економічної безпеки.

Узагальнення результатів функціонального аналізу економічної безпеки підприємства рекомендовано оформляти у вигляді спеціальної таблиці-карти (табл. 1.5).

Заповнюючи таку таблицю карту, негативні явища, що впливають одразу на кілька складових економічної безпеки, урахують окремо для кожної з них, натомість вартість заходів, які повторюються стосовно різних функціональних складових, ураховується в бюджеті суб'єкту підприємницької діяльності лише один раз.

Таблиця 1.5 – Карта функціонального аналізу економічної безпеки підприємства

Функціональні складові економічної безпеки	Негативні впливи			Заходи реалізовані для усунення негативних наслідків	Одержаний ефект чи відвернена шкода	Ефективність здійснених заходів	Можливі негативні наслідки	Пропоновані наслідки для усунення негативних наслідків
	очікувані	реалізовані	відвернені					
1. Фінансова								
2. Інтелектуальна і кадрова								
3. Техніко-технологічна								

складено на основі» [18; 23; 44].

Оцінка ефективності діяльності відповідних структурних підрозділів підприємства (організації) з використанням даних про витрати на запобігання можливим негативним впливам на економічну безпеку та про розміри відверненої і заподіяної шкоди дає об'єктивну (підкріплену економічними розрахунками) панораму результативності діяльності всіх структурних підрозділів (відділів, цехів) з цього питання.

Таким чином, складність та багатогранність підходів до визначення сутності економічної безпеки передбачає використання методичного інструментарію, який дозволяє оцінити її рівень за окремими складовими: техніко-технологічна, інтелектуально-кадрова, фінансова.

Для визначення інтегрального рівня економічної безпеки (ІРЕБ) нами запропонований підхід, основні етапи якого наочно відображено на рис. 1.2.

Розраховані згідно запропонованої методики кількісні значення

інтегрального рівня економічної безпеки підприємства створюють передумови для діагностики впливу вищезазначених складових на його формування для визначення пріоритетних заходів підвищення забезпечення економічної безпеки.

Рисунок 1.2. - Методика розрахунку інтегрального рівня економічної безпеки підприємства

Розроблено автором на основі [18; 23; 44]

До позитивних характеристик запропонованої методики слід віднести наступні: відкритість (до бази даних можна додавати нові показники, так як і усувати з неї деякі існуючі); достатня статистична надійність (проведення стандартизації показників на основі співвідношення до еталонного їх значення дозволяє більш точно і надійно розраховувати вектор кожної складової та інтегральний рівень у цілому).

Таким чином, оцінку складових економічної безпеки підприємства будемо проводити в наступній послідовності:

- збір інформації (відповідна інформаційна база);

- вибірка показників до оцінки відповідної складової щодо економічної безпеки;
- розрахунки показників, що будуть підлягати економічному аналізу в динаміці з розрахунками відповідних відхилень;
- розробка управлінських рішень;
- реалізація управлінських рішень
- контроль за виконанням управлінських рішень.

1.3 Особливості формування економічної безпеки у галузі

Підприємства з виготовлення металоконструкцій виконують вагомий роль, як у будівельній галузі, так і загалом в економічному середовищі країни. Проте, сьогодні вітчизняні виробники металоконструкцій перебувають у скрутному становищі. Постійні коливання у кон'юктурі ринку металоконструкцій вказують на те, що підприємства галузі є повністю залежними від впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Погіршення стану підприємств з виробництва металоконструкцій є наслідком зменшення інвестицій в їх діяльність, наявності дебіторської та кредиторської заборгованостей, відсутності технічного переоснащення, невідповідності продукції світовим стандартам якості, наявності значної кількості ресурсів, які використовуються не раціонально (допущення браку, не ефективне використання матеріальних ресурсів). Це зумовлює необхідність пошуку способів та засобів, які можуть сприяти підвищенню рівня економічної безпеки для підприємств даної галузі.

В табл. 1.6 окреслені першорядні чинники, що справляють вплив на діяльність підприємств з виробництва металоконструкцій.

«На даний момент ринок характеризує зниження фізичних обсягів виробництва та збуту металоконструкцій майже на 80% (у порівнянні з 2016-2017 рр.). До 60% від загального виробництва складають металоконструкції, для яких відсутня рівноцінна альтернатива в конструктивних рішеннях об'єктів

будівництва (в першу чергу – інфраструктурних).

40-50% ринку за обсягом виробництва складають металоконструкції, які мають аналоги, вироблені з інших матеріалів, і використовуються в житловому, комерційному та промисловому будівництві.

Експорт металоконструкцій складає приблизно 23% від обсягів виробництва. Україна має значний експортний потенціал на ринку готових металоконструкцій та їх елементів. Найперспективніші ринки – Євросоюз (в першу чергу – Польща), Близький Схід та Північна Африка.

Таблиця 1.6 – «Основні фактори, що впливають на діяльність підприємств з виробництва металоконструкцій»

Група факторів	Опис проблем	Ступінь впливу на діяльність підприємства			Які зміни, що прогножуються, мають вплинути на підприємство
		незначний вплив	середній вплив	значний вплив	
Політичні	Нестабільність політичної системи			X	Нестабільність розвитку виробництва
Фінансово-економічні	Високі податки, спад будівництва в Україні, відсутність коштів у потенційних споживачів			X	Спад обсягів виробництва
Виробничо-технологічні	Необхідність оновлення матеріально-технічної бази		X		Значний знос наявних технічних засобів, неможливість значного підвищення обсягів виробництва
Соціальні	д/н	д/н	д/н	д/н	д/н
Екологічні	д/н	д/н	д/н	д/н	д/н

складено на основі» [17]

Держава має бути зацікавлена у відсутності регуляторних і технічних бар'єрів для більшого проникнення конструктивних рішень з металу в будівництво завдяки створення більшої доданої вартості ринком для економіки (у порівнянні з виробами-аналогами) та через наявний профіцит виробничих потужностей/сировинної бази» [17].

«Останнім часом, підприємствам прийшлося працювати в складних геополітичних умовах, обтяжених проведенням бойових дій в регіоні, значним падінням курсу гривні по відношенню до твердих валют, відсутністю спланованої економічної політики і непопулярними, для ведення бізнесу, рішеннями уряду України. Це все призвело до погіршення становища підприємства на міжнародному ринку, яке знизило загальний прибуток як для підприємства так і валовий дохід країни через зменшення обсягу податків» [17].

Виконання політики державного регулювання на ринку через інструменти продукує серйозний фінансовий тиск на виробників металоконструкцій. Окрім безпосередньо ціни самого інструменту, мають місце додаткові затрати (утримання персоналу, навчання, створення матеріально-технічної бази, обслуговування обладнання, т. ін.).

«Основне фінансове навантаження створюють додаткові витрати на виконання ліцензійних умов та виконання умов для отримання дозволу на роботи підвищеної небезпеки (матеріально-технічне забезпечення, вимоги до персоналу та навчання). Найбільше фінансове навантаження на бізнес генерують інструменти, які прямо пов'язані з створенням безпечних умов для життя та здоров'я людини» [17].

Слід також звернути увагу і на те, що «основною проблемою, яка впливає на здійснення державної регуляторної політики в межах чинного законодавчого поля виступає системна неузгодженість законодавчих норм (наявність колізій між законодавчими актами однакової юридичної сили (законами), суперечності норм законів та підзаконних актів, наявність неактуальних положень в нормативно-правових актах, порушення принципів надання адміністративних послуг). Ця проблематика впливає на ефективність регулювання через можливість виникнення корупційних ризиків при наданні адміністративної послуги з професійної атестації та порушення процедури. Через наявність нерегульованості питання функціонування та повноважень саморегулюючих організацій, при застосуванні інструменту регулювання накопичуються системні проблеми. Серед таких проблем, зокрема, можна виділити встановлення організаціями, яким делеговані функції підготовки до атестації,

додаткових вимог (не передбачених нормативно-правовими документами) або необхідність звертатися до 3-х осіб з метою отримання адміністративної послуги, які збільшують транзакційні витрати громадян та бізнесу. Відсутність чітких деталізованих програм з підготовки до атестації обмежує можливості громадян використовувати різні сучасні методи підготовки до атестації, а чинні правові норми встановлюють необґрунтований бар'єр для входу на ринок (неможливість отримання сертифікату) для громадян, які здобули вищу освіту за рівнем бакалавра. Інертність і неадаптованість до сучасних реалій програми підготовки до атестації також створює бар'єр для використання нових технологій та стандартів, оскільки не передбачає підготовку фахівців в частині проектування з урахуванням Єврокодів» [17].

На діяльність підприємств з виробництва металоконструкцій суттєвий вплив справляють виробничо-технологічні фактори. Досить часто підприємства галузі працюють на фізично та морально застарілому обладнанні, тому стратегічним напрямком виробників металоконструкцій, має стати курс націлений на першочергове переозброєння виготовлення продукції із використанням обладнання з числовим програмним управлінням. Таке обладнання відкриває нові технологічні можливості, які значно підвищують якість продукції, продуктивність праці, забезпечують значне зростання матеріаловіддачі, тим самим забезпечуючи економічну безпеку в частині техніко-технологічної складової.

Тож, на заводі формуванню економічної безпеки підприємств, що працюють у галузі виготовлення металоконструкцій, стоїть низка вище окреслених факторів та загальних проблем.

Висновки до 1-го розділу

Економічна безпека підприємства, як самостійний напрямок наукової думки бере свій початок у 90-х рр. ХХ століття. Сьогодні, коли підприємства знаходяться в умовах обмеження без винятку всіх ресурсів, актуальність даної дефініції набирає все більших обертів, характеризуючись підвищеною увагою

як теоретиків так і практиків.

Провівши критичний аналіз щодо визначення змісту поняття «економічна безпека підприємства», було зроблено спробу надати власне бачення щодо економічної сутності даної категорії. Тож, економічна безпека підприємства— це такий стан окремого господарюючого суб'єкта, при якому життєво важливі компоненти структури та його діяльності характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін.

В процесі дослідження методів і моделей діагностування рівня економічної безпеки підприємства, було систематизовано методичний інструментарій щодо оцінювання її рівня в частині техніко-технологічної, кадрової та фінансової складових економічної безпеки підприємства, а також було розроблено власну методику розрахунку інтегрального рівня економічної безпеки підприємства.

Розраховані згідно запропонованої методики кількісні значення інтегрального рівня економічної безпеки підприємства створюють передумови для діагностики впливу вищезазначених складових на його формування для визначення пріоритетних заходів підвищення забезпечення економічної безпеки.

Позитивними характеристиками даної методики є її відкритість та достатня статистична надійність

Щодо оцінки складових економічної безпеки підприємства, то її буде проведено в такій послідовності:

- збір інформації (відповідна інформаційна база);
- вибірка показників до оцінки відповідної складової щодо економічної безпеки;
- розрахунки показників, що будуть підлягати економічному аналізу в динаміці з розрахунками відповідних відхилень;
- розробка управлінських рішень;
- реалізація управлінських рішень
- контроль за виконанням управлінських рішень.

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗАВОД МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ» ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО РИНКОВОЇ ПОВЕДІНКИ В РЕГІОНІ

2.1 Загальна характеристика ТОВ «Завод металевих конструкцій» як соціально-економічної системи

Товариство з обмеженою відповідальністю «Завод металевих конструкцій» розташоване у Дніпропетровській області міста Кривий Ріг. Завод започаткував свою діяльність ще у далекому 1979 році і на сьогоднішній день маючи фактично 40-річну практику роботи у галузі виробництва металевих конструкцій для гірничо-металургійного комплексу України та для будівельної галузі Криворізького регіону, вважається одним із крупних підприємств області. Щорічно, на високотехнологічному обладнанні заводом виготовляється понад 5000 тонн продукції, проте останнім часом воно є значно зношеним, що не може не впливати на конкурентоспроможність підприємства.

Основною продукцією заводу є металоконструкції промислових споруд, торгових центрів та супермаркетів, складських приміщень та спортивних комплексів, нестандартного та технологічного обладнання, споруди виробничого призначення для підприємств металургійної, гірничо-видобувної, цементної та нафтохімічної промисловості. ТОВ «ЗМК» випускає металоконструкції будь-якої складності. Номенклатури продукції на підприємстві є досить широкою і представлена такими видами продукції, як:

- колони та гарцаби, сталеві каркаси для одноповерхових та багатоповерхових будівель;
- ферми сталеві;
- балки колії підвісного транспорту;
- резервуари металеві одношарові горизонтальні для нафти та

нафтопродуктів на відкритому повітрі;

- балки підкранові металеві для мостових електричних кранів;
- балки перекриття сталеві та їх відправні елементи;
- металеві сходи, площадки та огорожі до них;
- не стандартизоване устаткування промислових підприємств.

Вся продукція ТОВ «ЗМК» відповідає ДСТ 23118-78, ДСТ 23119-78, ДСТ 17032-71, ДСТ 26429-85, ДСТ 23121-78, ДСТ 23120-78 і ЗНіП ІІ-18-75та є сертифікованою у відповідності до державної системи УкрСЕПРО.

Крім виробництва продукції, підприємство надає послуги по проектуванню (КМ, КМД) та монтажу металевих конструкцій.

Підприємство співпрацює з ПАТ «Банк Перший» і всі фінансові операції проводить тільки у даному банку.

Базовою стратегією розвитку ТОВ «ЗМК» є стратегія зростання. Ця стратегія для досліджуваного підприємства полягає у збільшенні асортименту виготовлюваної продукції та розширенні ринку збуту. При цьому стратегічною метою підприємства є випуск продукції, яка відповідає найвищим вимогам споживача, створення умов для успішного розвитку виробництва, при якому враховані інтереси всіх зацікавлених сторін, замовників, персоналу, суспільства.

Для підтримки загальної стратегії ТОВ «ЗМК» розробляє і реалізує функціональні стратегії: виробничу, маркетингову, фінансову тощо. Виробнича стратегія підприємства орієнтована на пошук шляхів зниження витрат та підвищення використання потужностей.

Маркетингова стратегія ТОВ «ЗМК» розглядається як засіб, завдяки якому підприємство переміщується з поточної ринкової конкурентної позиції на бажану позицію. Завдання маркетингової стратегії заводу реалізується шляхом адаптації до зовнішніх сил конкуренції, ринкових змін, розвитку технології видобутку і збагачення сировини, а також за допомогою визначення та приведення ресурсів підприємства у відповідність до можливостей, які надає зовнішнє середовище. Основним напрямком маркетингової стратегії на заводі є

пошук нових і розширення існуючих ринків збуту виготовлюваної та нової продукції, зокрема, на зовнішньому ринку.

Важливим компонентом функціональної стратегії є фінансова стратегія. Вона передбачає визначення відносин з фінансовими, страховими, кредитними організаціями, фінансовим ринком, а також з окремими підрозділами та посадовими особами всередині підприємства. Ця функціональна стратегія необхідна для фінансового розвитку ТОВ «ЗМК» тому що вона, враховуючи необхідні зміни у структурі капіталу та засобів, дає змогу ефективно управляти готівкою, товарно-матеріальними запасами, кредитуванням; розробляти фінансові прогнози щодо капіталовкладень, надходжень та виплат; аналізувати та контролювати фінансовий стан заводу.

Організаційна робота, що пов'язана з процесом забезпечення ефективного забезпечення діяльності ТОВ «Завод металевих конструкцій» регламентується низкою законодавчих та нормативних актів, а також внутрішніми інструкціями підприємства. Серед них слід виділити наступні:

- Кодекс законів про працю України (гр. VI «Нормування праці»);
- Закон України «Про оплату праці в Україні»;
- Галузева тарифна угода на відповідні роки;
- Колективний договір на відповідні роки;
- Положення про оплату праці та преміювання персоналу підприємства;
- Графіки роботи працівників;
- Штатний розклад підприємства;
- Інструкція про порядок розробки (перегляду), узгодження і затвердження норм часу і розцінок та ін.;
- ЗНіП III-18-75 (глава «Металлические конструкции»);
- ДСТ 3242-79 тощо.

Споживачами продукції заводу є українські металургійні комбінати, будівельні підприємства, окремі замовлення фізичних осіб та ін. В Україні підприємство співпрацює з такими крупними замовниками як:

- ПАТ «АМКР», ВАТ «ДМК ім. Держинського», ВАТ «МК

Запоріжсталь», ВАТ «ММК ім. Ілліча», ВАТ «ДМЗ ім. Петровського», ПАТ «ЦГЗК», ПАТ «ІнГЗК», ВАТ «ПівнГЗК» та інші;

- за кордоном підприємство виготовляє продукцію для Польщі, Казахстану, Германії та інших країн.

Згідно зі Статутом ТОВ «ЗМК» органами управління товариства є:

- Загальні збори співвласників - вищий орган Товариства;

- Директор - виконавчий орган Товариства, що здійснює керівництво його поточною діяльністю;

- Заступник директора з економічної безпеки - контролюючий орган Товариства, що здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю товариства.

Станом на 31.12.2017 р. організаційна структура ТОВ «ЗМК» у порівнянні з 01.01.2015 р. майже не змінилася і нараховує разом 5 структурних підрозділів, які зайняті виробництвом та забезпеченням виробництва основної продукції.

Організаційна структура та структура виробничого процесу заводу наведена у дод. А. Тож, безперервне та ефективне функціонування підприємства забезпечується завдяки саме чітко спланованій організаційній структурі, керування якою здійснюють заступники директора на чолі з директором, в тому числі:

- головний інженер;
- заступник директор з виробництва;
- заступник директора з економічної безпеки;
- заступник директора з охорони праці;
- головний енергетик;
- головний механік.

Зокрема директору підпорядковані заступник директора за напрямками, а також деякі функціональні відділи управління заводу: бухгалтерія та провідний економіст.

Головному інженеру та заступнику з виробництва підпорядковані

виробничі цехи і підрозділи, що пов'язані безпосередньо із виготовленням металоконструкцій та допоміжні дільниці, які забезпечують основне виробництво.

Побудова оптимальної системи управління ТОВ «Завод металевих конструкцій» базується на методиці функціонально-вартісного аналізу (ФВА). У даному випадку процес управління можна представити, як сукупність послідовних дій управлінського персоналу відносно визначення цілей для об'єктів у правління та їх фактичного стану на основі реєстрації і обробки відповідної інформації, формування та затвердження(прийняття рішень) економічно обґрунтованих виробничих програм і оперативних завдань. В структурі загальної системи управління підприємством містяться такі системи, як:

- система управління фінансами;
- система управління витратами;
- система управління якістю;
- система управління персоналом;
- система управління запасами тощо.

Всі ці системи можуть розвиваються в межах підприємства самостійно, проте їх цілі є узгодженими.

Безперебійна робота підприємства забезпечується допоміжними підрозділами на чолі з головним енергетиком.

В узагальненому вигляді виробнича структура ТОВ «Завод металевих конструкцій» представлена у дод. Б.

Відповідно до виробничої структури заводу, виготовлення металевих конструкцій представлено такими стадіями :

- заготівельна дільниця – проведення підготовки та розкрою металевого прокату для подальшої переробки.;
- дільниця складання - проведення зборки окремих елементів готових металоконструкцій відповідно до проектної документації;
- дільниця зварювання - проводиться процес зварювання зібраних

металоконструкцій та зачистка від краплень металу тощо;

- дільниця фарбування та ґрунтування – проводяться роботи по ґрунтуванню та фарбуванню металоконструкцій на замовлення споживачів.

Важливе значення для забезпечення ефективної роботи заводу належить Проектно-конструкторському відділу. Відділом розробляється вся проектна документація, яка необхідна як в стандартних, так і нестандартних конструктивних і архітектурних рішеннях, що здатні задовольнити вимоги кожного замовника.

З метою забезпечення єдиних принципів, методів і процедур, використаних для упорядкування й надання фінансової звітності, підприємством протягом 2015-2017 рр. була забезпечена незмінність правил, якими воно керувалося при вимірі, оцінці й реєстрації господарських операцій. Основна форма планування на ТОВ «ЗМК» - складання річного бізнес-плану (БП), який затверджується на заводі та передається засновникам на узгодження. Також провідним економістом заводу постійно складаються поточні (тижневі, добові), оперативні та перспективні плани.

Контролінг діяльності на ТОВ «ЗМК» здійснюється відділом на чолі з заступником директора з економічної безпеки.

Економічна оцінка діяльності ТОВ «Завод металевих конструкцій» має суттєве значення для виявлення резервів та надання ґрунтовних висновків про його функціонування.

Показники виробничо-господарської діяльності підприємства за 2015-2017 рр. представлені у табл. 2.1. Динаміка показників свідчить про підвищення результативності діяльності підприємства та змін у масштабах виробничо-господарської діяльності підприємства протягом 2015-2017 рр. Однак, умови кризової ситуації у країні суттєво вплинули на діяльність підприємства, що проявляється, в першу чергу, скороченням обсягів виробництва і реалізації продукції на фоні збільшення витрат операційної діяльності. Зростання попиту на металеві конструкції у 2017 році до 2016 року сприяло збільшенню чистого доходу від реалізації на 40%. Порівнюючи 2017 рік з 2015 роком,

спостерігається спад за даним показником на 6,2%. Значну роль в зниженні обсягів виробництва в 2016 р. зіграло зменшення закордонних поставок

Таблиця 2.1 - Зведена таблиця основних показників, що комплексно характеризують господарську діяльність ТОВ «Завод металевих конструкцій» за 2015-2017 рр.

Показник	Роки			Темп приросту, %		
	2015	2016	2017	2016/ 2015	2017/ 2016	2017/ 2015
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	651371	436418	610785	-33,0	40,0	-6,2
Обсяг товарної продукції (робіт, послуг) в оптових цінах підприємства, тис. грн.	651175	455823	602356	-30,0	32,1	-7,5
Обсяг товарної продукції у порівняних цінах 2015 р., тис. грн.	651175	403729	480033	-38,0	18,9	-26,3
Чисельність працівників, осіб	831	685	634	-17,6	-7,4	-23,7
- в тому числі робітників	657	588	549	-10,5	-6,6	-16,4
Продуктивність праці працівників у цінах 2015 р., тис. грн./чол.	783,6	589,39	757,15	-24,8	28,46	-3,4
Фонд оплати праці, тис. грн.	38123	37442	38549	-1,8	2,9	1,1
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн.	3823	4555	5067	19,1	11,2	32,5
Вартість основних засобів, тис. грн.	29962	27672	39708	-7,6	43,5	32,5
Фондовіддача у цінах 2015 р, грн./грн.	21,73	14,58	12,09	-32,9	-17,1	-44,4
Оборотні активи, тис. грн.	312021	317861	391913	1,9	23,3	25,6
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,09	1,37	1,56	-34,4	13,8	-25,4
Тривалість одного обороту оборотних активів, дні	172,4	262,2	231,0	52,1	-11,9	34,0
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	226947	249305	284109	9,9	14,0	25,2
Поточні зобов'язання, тис. грн.	196342	188379	409433	-4,1	117,3	108,5
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	519356	418961	516518	-19,3	23,3	-0,5
Собівартість товарної продукції, тис. грн.	520940	437590	512003	-16,0	17,0	-1,7
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн./грн.	0,8	0,96	0,85	20,0	-11,9	6,25
Операційний прибуток (збиток), тис. грн.	148449	46125	85623	-68,9	85,6	-42,3
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	115565	35484	58592	-69,3	65,1	-49,3
Рентабельність реалізованої продукції, %	28,6	11,0	16,6	-17,6	5,6	-12,0
Рентабельність виробництва, %	43,4	13,3	19,84	-30,1	6,54	-23,56

складено автором

сировини, матеріалів, енергоресурсів, напівфабрикатів та комплектуючих, входу на ринок більш дешевої та якісної імпортової продукції.

Через скорочення попиту на металопродукції з боку зовнішніх споживачів, ТОВ «ЗМК» частково втратив зарубіжні ринки збуту. Динаміка обсягу товарної продукції аналогічна з динамікою змін реалізованої продукції. Проте, більш повну характеристику про динаміку товарної продукції дає даний показник у порівнянних цінах (2015 рік). Так, обсяги товарної продукції у цінах 2015 року змінювалися більшими темпами. Від'ємне відхилення (38%) мало місце у 2016 до 2015 року. Можна говорити, що крім спаду виробництва, місце мали і інфляційні процеси. У 2017 році ситуація покращилася і обсяги товарної продукції зросли порівняно з 2016 роком на 18,9%, що свідчить про ефективну розробку виробничої програми підприємства, яка відповідає попиту на продукцію підприємства та дозволяє уникнути понаднормативних залишків готової продукції. Відхилення по крайнім рокам носить негативний характер.

Чисельність персоналу має стрімку тенденцію до зниження: з 831 особи у 2015 році до 634 у 2017 році. При зменшенні чисельності персоналу на 23,7%, чисельність робітників зменшилася на 16,4%, що свідчить про скорочення частки адміністративно-управлінського персоналу у структурі персоналу та підвищення частки робітників. Зменшення чисельності персоналу на фоні скорочення обсягів товарної продукції протягом 2015-2017 рр. мало б сприяти підвищенню продуктивності праці одного працівника, проте зміни у рівні даного показника у 2016 році носять негативний характер. У 2017 році, продуктивність праці порівняно з 2016 роком зросла на 28,46%. Аналіз крайніх років показав на від'ємну динаміку. Тому, підприємство має і на далі проводити політику щодо оптимізації чисельності з метою встановлення відповідних співвідношень між обсягами товарної продукції та продуктивністю праці.

На тлі падіння продуктивності праці, спостерігається зростання середньомісячної заробітної плати. Збільшення середньомісячної заробітної плати, викликане середньогалузевою індексацією, з урахуванням зменшення чисельності працівників, призвело до зростання фонду оплати праці за

досліджуваний період на 1,1%. Варто відзначити, про неефективне витрачання коштів на оплату праці: темпи зростання продуктивності праці протягом 2015-2017 рр. значно відстають від темпів зростання витрат на оплату праці.

Вартість основних засобів протягом 2015-2017 рр. зросла на 32,5%. Прибуткова діяльність 2017 року дозволила збільшити вартість устаткування на 43,5% по відношенню до 2016 року. Але, на фоні зростання середньорічної вартості основних засобів не відбулося зростання фондівдачі. Слід підкреслити, що основні засоби підприємством використовуються не ефективно в продовж всього періоду аналітичного дослідження.

Не зважаючи на те, що керівництво підприємства приділяє достатню увагу оновленню основних засобів, їх частка у структурі активів підприємства незначна у порівнянні з підприємствами аналогічних сфер діяльності, що і зумовлює низькі значення показника фондівдачі.

Не ефективною на підприємстві була політика управління оборотними активами протягом 2015-2017 рр. За цей період коефіцієнт оборотності зменшився з 2,09 до 1,56 обертів, що призвело до зростання тривалості одного обороту оборотних активів з 172,4 днів у 2015 році до 231,0 дня у 2017 році. У 2016 році динаміка даних показників була найгіршою. Аналіз структури оборотних активів, дозволяє зробити висновок, що вищезазначене відбулося за рахунок стрімкого збільшення обсягу дебіторської заборгованості у період дослідження. Вищезазначене, вимагає обґрунтування заходів щодо оптимізації обсягів дебіторської заборгованості. Протягом 2015-2017 рр. спостерігається перевищення темпів зростання дебіторської заборгованості над темпами зростання поточних зобов'язань.

У ТОВ «ЗМК» у широких масштабах продовжують використовуватися характерні ще для радянської економіки витратні технології, що веде до зростання ресурсомісткості продукції. Внаслідок зростання цін на комплектуючі на підвищення тарифів на паливо і енергію у 2016 році на 1 грн. реалізованої продукції припадало 0,96 грн. витрат. Оптимізація витрат виробництва та економія на умовно-постійних витратах внаслідок збільшення

обсягів виробництва призвели до зменшення витрат на 1 грн. реалізованої продукції у 2017 році до рівня 0,85 грн./грн. За весь період, витрати на 1 гривню реалізованої продукції зросли на 6,25%. За рахунок цих тенденцій чистий прибуток на кінець 2017 року склав 58592 тис. грн., що на 49,3% менше за величину даного показника у 2015 році. Зменшення величини прибутку негативно позначилося на показниках рентабельності. Так, рентабельність реалізованої продукції у 2017 році до 2015 року зменшилося на 12%, а рентабельність виробництва за цей же період, зменшилася на 23,56. Проте, слід зауважити, що не дивлячись загальне погіршення значної кількості показників за весь період дослідження, спостерігається загальне покращення діяльності підприємства у 2017 році по відношенню до 2016 року.

Таким чином, динаміка показників виробничо-господарської діяльності ТОВ «ЗМК» дозволяє відзначити поступову тенденцію до підвищення його результативності протягом 2016-2017 рр., однак в умовах сучасного розвитку подій на Сході та скорочення експорту продукції, заводу, досить складно утримувати позитивні тенденції.

Таким чином, основними завданнями ТОВ «ЗМК» є прискорений, перспективний і стабільний розвиток підприємства, що передбачає нарощування обсягів виробництва за рахунок розширення внутрішнього та зовнішнього ринку, а також термінове оновлення техніко-технологічної бази.

2.2 Оцінка внеску ТОВ «Завод металевих конструкцій» у соціально-економічний розвиток галузі

ТОВ «Завод металевих конструкцій» є штучним утворенням, діяльність якого спрямована на отримання прибутку. Функціонуючи у зовнішньому середовищі, діяльність підприємства є досить залежною від його впливу. В той же час, ТОВ «ЗМК», виконує свої завдання, що виходять з його місії та таким чином, самостійно робить свій внесок у соціально-економічний розвиток регіону, а саме у розвиток Дніпропетровської області, де власне і розташоване

дане підприємство, а також у будівельну галузь до якої належить досліджуване підприємство.

Оцінку зовнішніх умов господарювання ТОВ «ЗМК» на ринку металокопструкцій розпочнемо з визначення його конкурентних переваг. З цією метою проведемо оцінку масштабів виробництва основних гравців ринку металокопструкцій, та їх частки на ринку України (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Характеристика масштабів виробництва основних учасників ринку металокопструкцій за період 2015-2017 рр.

Ринок металокопструкцій	Роки					
	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	тонн	частка,%	тонн	частка,%	тонн	частка,%
ТОВ «ЗМК»	1785,2	18,35	1596,3	17,4	1425,2	18,38
Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна»	1657	17,03	1588	17,31	1503	19,38
ПК «Прогрес»	1479	15,2	1357	14,8	1300	16,76
ТОВ «МК-Монтаж»	1405	14,44	1379	15,03	1233	15,9
Інші товаровиробники	3400	34,95	3250	35,46	2291	29,58
Усього вироблено металокопструкцій	9726,2	100	9170,3	100	7752,2	100

складено на основі [17]

За даними табл. 2.2 бачимо, що лідером на ринку виробництва металокопструкцій є Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна, ринкова частка якого становить 18,8%, друге місце на ринку металевих копструкцій посідає ТОВ «ЗМК» з часткою 18,38. Інші конкуренти становлять решту частки ринку. Основна маса покупців продукції підприємства розташована в Україні і носить регіональний характер.

Серед споживачів продукції виробників металокопструкцій можна виділити основні: ПАТ «ЦГЗК», ПАТ «ПівнГЗК», ВАТ «ПівдГЗК», ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «Євраз Суша Балка», ПАТ «КЗРК», а також країни ближнього і далекого зарубіжжя (Росія, Казахстан, Германія тощо). ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є перспективним споживачем з тенденцією до збільшення обсягів споживання. ПАТ «ПівнГЗК» традиційно є дуже лояльним замовником.

Основними вітчизняними виробниками металоконструкцій, крім ТОВ «ЗМК» є: Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна»; ПК «Прогрес»; ТОВ «МК-Монтаж». Матриця конкурентного профілю підприємств представлена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Матриця конкурентного профілю підприємств, що спеціалізуються на виробництві металоконструкцій

Назва показника	Рейтингове значення	ПК «Прогрес»		ТОВ «ЗМК»		Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна»		ТОВ «МК-Монтаж»	
		Рейтинг	Заг. оцінка	Рейтинг	Заг. оцінка	Рейтинг	Заг. оцінка	Рейтинг	Заг. оцінка
Якість металоконструкцій	0,31	5	1,6	4	1,19	5	1,51	3	0,91
Ступінь витратності виробництва м/к	0,24	3	0,67	4	1,1	5	1,24	4	1,1
Ступінь техніко-технологічної складової	0,19	4	0,79	4	0,81	4	0,79	4	0,81
Ринкова частина	0,16	3	0,44	4	0,62	4	0,62	3	0,46
Перспективи цінового маневрування	0,1	3	0,31	4	0,3	4	0,4	4	0,31
Разом	1		3,81		4,2		4,56		3,59

складено на основі [17]

З даних табл. 2.3 видно, що найбільш високий показник конкурентоспроможності на регіональному ринку металоконструкцій належить Дніпропетровському «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна». Його рейтингова оцінка становить 4,56 бали. Друге місце посідає ТОВ «ЗМК» з рейтингом у 4,2 бали, що є не поганим показником для підприємства.

З метою подальшого оздоровлення підприємства, до основних напрямків розвитку на короткострокову перспективу слід віднести такі, як:

- продовжувати співпрацю з підприємствами МГК на Криворіжжі;
- застосовувати нові технології (освоєння технології автоматичної сварки під шаром флюсу та у середі захисних газів, введення у виробництво нової

енергозберігаючої технології тощо.

Проведемо рейтингову оцінку ефективності управління діяльністю підприємства ТОВ «ЗМК» та визначимо його ранг з-поміж підприємств-конкурентів: Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна», ПК «Прогрес», ТОВ «МК-Монтаж». Рейтингова оцінка проводиться за методом умовно-еталонного підприємства (табл. 2.4-2.5).

Таблиця 2.4 – Матриця вихідних коефіцієнтів

Показники	Значення показників, Кф				Еталонне підприємство, Кмах
	ТОВ «ЗМК»	Підприємства-конкуренти			
		ПК «Прогрес»	ТОВ «МК-Монтаж»	Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна»	
Рентабельність власного капіталу	44,0	15	12	47	47
Коефіцієнт автономії	0,77	0,62	-1,2	0,61	0,77
Рентабельність комерційна	4,0	5,7	2,2	6,11	6,11
Рентабельність виробництва	7,44	7,12	1,3	14,21	14,21
Зарплатомісткість продукції	0,24	0,34	0,35	0,62	0,62
Ресурсовіддача совокупних ресурсів	0,34	0,31	0,13	0,35	0,35
Фондоозброєність	20,7	20,25	156,3	227,6	227,6
Продуктивність праці	241,0	370,87	225	576,1	576,1

складено на основі [17]

Таблиця 2.5 – Таблиця рейтингових чисел

Показники	Значення показників, $(1-x_i)^2$			
	ТОВ «ЗМК»	Підприємства-конкуренти		
		ПК «Прогрес»	ТОВ «МК-Монтаж»	Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна»
1	2	3	4	5
Рентабельність власного капіталу	0,53	0,1	1,0	0,7
Коефіцієнт автономії	0,3	0,07	0,26	0,07
Рентабельність комерційна	0,33	0,03	1,0	0
Рентабельність	0,44	0,07	1,0	0

виробництва				
-------------	--	--	--	--

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
Зарплатомісткість	0,68	0,26	0,25	0
Ресурсовіддача совокупних ресурсів	0,57	0,2	0,09	0,57
Фондоозброєність	0,72	0,97	0,68	0
Продуктивність праці	0,2	0,25	0,22	0
Рейтингове число, Rj	1,85	1,86	3,39	1,71
Рейтинг	3,77	2	4,59	1

складено на основі [17]

Таким чином, дані табл. 2.5 показують, що ТОВ «Завод металевих конструкцій» займає 3-тє місце поміж своїх основних суперників по бізнесу, тоді як лідером серед виробників металевих конструкцій є Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна».

Проте, підприємство функціонує в економічному середовищі, забезпечує роботою 634 чоловіки станом на 2017 рік, вчасно сплачує персоналу заробітну плату, яка обмінюється на товари та послуги, поставляє на внутрішній та зовнішній ринки металопродукцію, розраховується з постачальниками сировини та матеріалів, сплачує податки, тим самим наповнюючи доходну частину обласного бюджету, тим самим покращуючи соціально-економічний розвиток Дніпропетровського регіону.

З метою більш поглибленої оцінки впливу ТОВ «ЗМК» на розвиток регіону виконаємо комплексний аналіз задля діагностики сильних і слабких сторін стосовно можливостей і загроз зовнішнього ринкового середовища, що створює підґрунтя для стратегічних перспектив галузі.

Для оцінювання стратегічних характеристик ринкового середовища ТОВ «ЗМК» використаємо SWOT-аналіз (дод. В).

За результатами проведеного SWOT-аналізу ТОВ «ЗМК» встановлено, що досліджуване підприємство має ряд сильних сторін і можливостей на ринку виробництва металопродукції, проте, зрозуміло, що потрібно переорієнтувати управління підприємством, насамперед, з огляду на обмеження, які накладає зовнішнє ринкове середовище, з об'єктивною оцінкою

досягнутих результатів щодо вироблюваної продукції та використовуваних технологій і устаткування, тобто внутрішніх факторів.

Розглянемо більш детально запропоновані стратегії з потенціювання сильних сторін і можливостей за умови врахування й обмеження впливу слабких сторін і загроз:

- переорієнтація на платоспроможних добросовісних клієнтів, перегляд збутової політики заводу;
- автоматизація ключових систем виробництва;
- удосконалення роботи систем автоматизованого обліку;
- оптимізація системи оплати праці на основі перегляду штатного розпису підприємства;
- реалізація програми навчання фахівців;
- формування цінової політики, яка враховуватиме витратний характер виробництва;
- врахування можливих ризиків при підписанні контрактів.

Тож, з огляду на проведену оцінку внеску підприємства у соціально-економічний розвиток галузі, слід підкреслити, що ТОВ «ЗМК» є підприємством, що за рейтинговою оцінкою посідає третє місце серед основних виробників металевих конструкцій. Але його внесок є вагомим, оскільки підприємство забезпечує відповідну частку ринку продукцією до встановленої номенклатури. Споживачами підприємства є металургійні комбінати та будівельні компанії України. Крім взаємодії з внутрішнім ринком, ТОВ «ЗМК» співпрацює з підприємствами близького зарубіжжя, а також Польщі та Германії.

2.3 Аналітична оцінка рівня економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій» і резервів його підвищення

Економічна безпека підприємства визначається рівнем безпеки її складових: технологічної, інтелектуально-кадрової, фінансової.

Дані, що характеризують техніко-технологічну безпеку ТОВ «ЗМК» узагальненні у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 - Показники, що характеризують техніко-технологічну складову економічної безпеки ТОВ «ЗМК» за 2015- 2017 рр.

Показники	Роки			Відхилення, %	
	2015	2016	2017	2016/ 2015	2017/ 2016
Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	29962	27672	39708	-7,6	43,5
Частка основних засобів у структурі активів, %	8,4	7,7	8,27	-8,9	7,5
Коефіцієнт зносу за основними видами устаткування	0,66	0,61	0,56	-7,6	-8,2
у т.ч.: - лінії по виробництву двотаврових балок з листового металу	0,6536	0,6538	0,6532	0,0	-0,1
- дробометальне устаткування	0,79	0,78	0,76	-1,3	-2,6
- зварювальне устаткування	0,404	0,475	0,492	17,6	3,6
Коефіцієнт морального зносу устаткування	54,62	54,63	54,64	0,02	0,02
Коефіцієнт рівня прогресивності технологій	0,163	0,162	0,162	-0,6	0
Коефіцієнт технічного рівня парку устаткування	0,578	0,570	0,572	-1,4	0,4
Коефіцієнт автоматизації робіт	0,567	0,568	0,568	0,2	0
Фондовіддача у цінах 2017 р., грн./грн.	21,7	16,5	21,5	-24,0	30,3
Фондоозброєність, тис. грн./особу	10,58	10,31	19,36	-2,6	87,9
Фондомісткість продукції у цінах 2017 р., грн./грн.	0,046	0,061	0,047	31,5	-23,3
Календарний час роботи устаткування, тис. год.	36609	41659	35356	13,8	-15,1
Фактичний час роботи устаткування, тис. год.	28555	28284	33744	-1,0	19,3
Плановий коефіцієнт використання устаткування	0,87	0,87	0,87	-	-
Фактичний коефіцієнт використання устаткування	0,78	0,80	0,81	2,5	1,3
Зупинки устаткування, тис. год.	11422	11551	9277	1,1	-19,7
з них непланові зупинки:	3735	2604	2514	-30,3	-3,5
в т.ч. – технологічні	3000	1908	1743	-36,4	-8,6
- механічні	735	696	771	-5,3	10,8
з них планові зупинки	7687,8	8947,71	6763,68	16,4	-24,4
в т.ч. – планові ремонти	6366,72	7245,12	6148,8	13,8	-15,1
- профілактичні ремонти	1321,08	1702,59	614,88	28,9	-63,9
Коефіцієнт інтенсивного використання устаткування	0,78	0,80	0,81	2,5	1,3
Коефіцієнт екстенсивного використання устаткування	0,89	0,92	0,95	3,4	3,3
Інтегральний коефіцієнт використання устаткування	0,69	0,75	0,76	8,7	1,3

складено автором

Скорочення обсягу замовлень на металеві конструкції у 2016 році та дефіцит фінансових ресурсів не дозволив здійснити заходи щодо модернізації виробництва, внаслідок чого їх вартість зменшилася на 7,6%.

Як зазначалося вище, прибуткова діяльність 2017 року дозволила збільшити кількість устаткування, в наслідок чого, середньорічна вартість основних засобів зросла на 43,5%.

Варто відзначити, позитивну тенденцію зменшення коефіцієнту зносу основних засобів на 8,2% за досліджуваний період. Диференціація коефіцієнтів зносу за провідними групами устаткування дозволяє зробити висновок, що найбільш зношеними є лінії по виробництву двотаврових балок з листового металу, дробометальне устаткування та зварювальне устаткування. Коефіцієнт морального зносу устаткування коливається на рівні 54%, ці значення критично низькі у порівнянні з показниками зарубіжних підприємств аналогічного профілю діяльності.

Неоднозначною є динаміка показників ефективності використання основних засобів, так фондоддача, що була розрахована у цінах 2017 року показала на тенденцію її зниження, що пояснюється істотним спадом виробництва у 2016 році. У 2017 році мало місце нарощування обсягів виробництва, що надало можливість підприємству покращити показник фондоддачі. Отже, фондоддача у 2016 році до 2015 року зменшилася на 24%, а у 2017 до 2016 темп приросту за даним показником склав 30,3%. Фондомісткість продукції змінювалася у протилежному напрямку.

Варто відзначити, що керівництво підприємства приділяє достатню увагу оновленню основних засобів, однак їх частка у структурі активів підприємства незначна у порівнянні з підприємствами аналогічних сфер діяльності.

Першорядними завданнями раціонального використання потенціалу основних виробничих засобів є випереджуюче зростання фондоддачі, порівняно із збільшенням вартості основних виробничих засобів. З цих позицій використання основних виробничих фондів на підприємстві можна вважати

ефективним у 2017 році.

Збільшення кількісно-якісних параметрів технічних ресурсів цілком закономірно відобразилося на зростанні фактичного часу роботи устаткування на 19,3% у 2017 році, при цьому позитивною тенденцією було скорочення зупинок устаткування на 19,7% та збільшення коефіцієнту використання устаткування з 0,72 у 2015 році до 0,81 у 2017 році.

Статистичні дані наочно відображають тенденцію до зниження як планових так і непланових зупинок устаткування: непланові зупинки зменшилися на 3,5%, планові зупинки – на 24,4% за досліджуваний період. Вищезазначені тенденції знайшли відображення у динаміці коефіцієнтів ефективності використання устаткування.

Коефіцієнт інтенсивного використання устаткування збільшувався щорічно, так у 2016 році до 2015 – приріст склав 2,5%, а у 2017 році до 2016, даний показник зріс на 1,3%, що є позитивним фактом. Коефіцієнт екстенсивного використання устаткування збільшився за 2015-2017 рр. на 6,7%. Щодо інтегрального коефіцієнту використання устаткування, то його рівень у 2016 році становив 0,75, а у 2017 році – 0,76. Отже, загалом, підприємству слід розробляти заходи до подальшого зростання ефективності роботи устаткування з метою забезпечення економічної безпеки в частині техніко-технологічної складової.

Статистичні дані, що характеризують інтелектуально-кадрову складову економічної безпеки ТОВ «ЗМК» наведені у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 - Динаміка показників формування і використання інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки ТОВ «ЗМК» у 2015-2017рр.

Показники	Роки			Темп приросту, %	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
1	2	3	4	5	6
Чисельність працівників ПВП, чол., у т.ч.:	831	685	634	-17,6	-7,4
- робітників	657	588	549	-10,5	-6,6
Частка працівників з вищою освітою, %	34,6	34,2	32,5	-1,3	-5,0

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт відповідності кваліфікації виробничого персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,945	0,971	0,982	2,8	1,1
Коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,9	1	1	11,1	0
Витрати на підготовку працівників в учбових закладах, тис. грн.	245	248	440	1,2	77,4
Витрати на підвищення кваліфікації, тис. грн.	253,4	284,5	293,1	12,3	3,0
Чисельність працівників, що підвищили свою кваліфікацію, чол.	145	148	140	2,1	-5,4
Нематеріальні активи, тис. грн., у т.ч.:	2290	3279	5372	43,1	63,8
- права на об'єкти промислової власності	1954,2	2352,5	3395,1	20,4	44,3
- авторські та суміжні з ними права	226,0	810,5	1240,9	258,6	53,1
- інші нематеріальні активи	110,0	116,0	736,0	5,4	534,4
Частка нематеріальних активів у структурі активів підприємства, %	0,025	0,022	1,12	-12,0	4990,9
Продуктивність праці працівників, тис. грн./чол.	783,6	589,39	757,15	-24,8	28,46
Рівень механізованої праці у загальних трудових витратах, %	81	84	85	3,7	1,2
Коефіцієнт оперативності виконання робіт	0,742	0,734	0,729	-1,1	-0,7
Коефіцієнт раціоналізаторської активності	0,18	0,22	0,16	22,2	-27,3
Коефіцієнт творчої активності	0,61	0,65	0,17	6,6	-73,8
Обсяг операційного прибутку, отриманий за рахунок реалізації інноваційних рішень, тис. грн.	4886,2	8610,0	2167,9	76,2	-74,8
Частка операційного прибутку, отримана за рахунок реалізації інноваційних рішень, %	8,0	5,8	4,7	-27,5	-19,0
Структура продукції за ступенем оновлення, %	100	100	100	0	0
- продукція, освоєна вперше, або модифікована чи вдосконалена	9,0	6,7	5,5	-2,3	-1,2
- продукція освоєна вперше за останні 3 роки, або вдосконалена	21,9	20,6	17,9	-1,3	-2,7
- продукція, що випускається 4-10 років без модифікацій та оновлення	25,5	22,4	25,2	-3,1	2,8
- продукція, що випускається більш як 10 років без покращення	43,5	50,3	51,4	6,8	1,1

складено автором

Чисельність персоналу має тенденцію до зниження: з 831 особи у 2015 році до 634 осіб у 2017 році. При зменшенні чисельності персоналу на 23,7%,

чисельність робітників зменшилася на 16,4% за весь період дослідження, що свідчить про зростання частки робітників та зменшення частки керівників та фахівців. Варто відзначити позитивну тенденцію підвищення коефіцієнту відповідності кваліфікації виробничого персоналу ступеню складності виконуваних робіт: за досліджуваний період це значення зросло з 0,945 до 0,982, або на 3,9%. В 2016-2017 роках еталонного значення досяг показник коефіцієнту відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт (1,0), рівень якого у 2015 р. становив 0,9. Зростання вищезазначених показників стало можливим за рахунок систематичного виділення коштів на підготовку працівників в учбових закладах та на підвищення кваліфікації всіх категорій персоналу. Так, лише за 2017 році витрати на підготовку працівників в учбових закладах збільшилися на 77,4% у порівнянні з 2016 роком. Витрати на підвищення кваліфікації за досліджуваний період зросли майже у два рази. Однак, з врахуванням тенденції подорожчання освітніх послуг, чисельність працівників, що підвищили свою кваліфікацію зменшилася на 3,4% за 2015-2017 рр. Незважаючи на активну взаємодію комбінату з науково-дослідницькими і проектними інститутами, нематеріальні активи мають критично низьке значення.

Аналіз статистичних даних щодо нематеріальних активів, як інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки підприємства дозволяє відзначити позитивні зрушення у їх формуванні, так за період 2015-2017 рр. ТОВ «ЗМК» вдалося суттєво збільшити їх вартість за всіма складовими, що позитивно впливає на активізацію творчого потенціалу працівників і комерціалізацію інтелектуальної власності.

Якісний бік інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки на підприємстві характеризує показник продуктивності праці. Доцільним при аналізі використовувати грошові виміри продуктивності праці. Стійка тенденція до скорочення чисельності персоналу на фоні зменшення обсягів товарної продукції у 2016 році, сприяла зниженню продуктивності праці одного працівника з 783,6 тис.грн./чол. у 2015 році до 589,39 тис.грн./чол. у 2016 році.

У 2017 році обсяги виробництва металоконструкцій зросли, що позитивно вплинуло на продуктивність праці. Так, у 2017 році до 2016 року даний показник зріс на 28,46%. За весь період, що підлягав аналізу, ефективність праці знизилася на 3,4%, що є негативним фактором у діяльності підприємства та виступає як резерв до її зростання.

Позитивним є збільшення частки механізованої праці у загальних трудових витратах з 81% в 2015 році до 85% в 2017 році, однак досвід функціонування провідних підприємств дозволяє визначити такий рівень як незадовільний. Варто відзначити, що існуючий механізм управління не спонукає працівників до активізації їх творчої активності, що підтверджує динаміка коефіцієнту раціоналізаторської активності, який розраховується як відношення кількості раціоналізаторських пропозицій та винаходів генерованих в середньому одним співробітником до кількості відпрацьованого часу. В 2015 році цей коефіцієнт становив 0,18 і свідчив, що в середньому за три роки роботи один працівник генерував хоча б одну ідею стосовно удосконалення організації праці і виробництва, однак в 2017 році показник знизився до рівня 0,16.

Тенденція зниження продуктивності праці негативно вплинула на коефіцієнт оперативності виконання робіт, який має чітку тенденцію до зменшення, що викликане низькою ритмічністю виробництва, збільшенням кількості та тривалості позапланових ремонтів устаткування.

Обсяг операційного прибутку, отриманого за рахунок реалізації інноваційних рішень корелює з коефіцієнтом раціоналізаторської та творчої активності, чим він менше, тим нижче обсяг прибутку.

Проведений аналіз свідчить про погіршення таких показників інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки, як продуктивність праці, зниження творчої активності працівників, а також дозволяє зробити висновок, що зниження раціоналізаторської та творчої активності негативно позначається на частці операційного прибутку, отриманого за рахунок реалізації інноваційних рішень.

Статистичні дані щодо рівня фінансової складової економічної безпеки узагальнено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 - Динаміка показників фінансової складової економічної безпеки ТОВ «ЗМК» за 2015-2017 рр.

Показники	Роки			Темп приросту, %	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
Власний капітал, тис.грн.	143345	164605	70085	14,8	-57,4
Довгострокові зобов'язання, тис.грн.	12850	6794	352	-47,1	-94,8
Усього поточних зобов'язань, тис.грн.	196342	188379	409433	-4,1	117,3
- у т.ч. кредиторська заборгованість	139675	141673	171464	1,4	21,0
Сукупний капітал, тис.грн.	354958	359778	479870	1,4	33,4
Необоротні активи, тис.грн.	42905	41889	87917	-2,4	109,9
Оборотні активи, тис.грн.	312021	317861	391913	1,9	23,3
у т.ч. дебіторська заборгованість	226947	249305	284109	9,9	14,0
Витрати майбутніх періодів (ВМП), тис.грн.	32	28	40	-12,5	42,9
Структура капіталу, %					
Власний капітал	41,1	45,8	14,6	4,7	-31,2
Довгострокові зобов'язання	3,6	1,9	0,07	-1,7	-1,83
Поточні зобов'язання	55,3	52,4	85,32	-2,9	32,92
Структура активів, %					
Необоротні активи	12,1	11,6	18,32	-0,5	6,72
у т.ч. основні засоби	8,4	7,7	8,27	-0,7	0,57
Оборотні активи	87,9	88,4	81,68	0,5	-6,72
у т.ч. дебіторська заборгованість	63,9	69,3	59,21	5,4	-10,09
Величина власних оборотних активів, тис. грн.	115679	129482	-17520	11,9	-113,5
Коефіцієнт перманентного капіталу	0,411	0,457	0,147	11,2	-67,9
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,061	0,35	0,0007	473,8	-99,8
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,33	0,39	-0,05	18,2	-111,7
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	1,62	1,76	1,66	8,6	-5,9
Коефіцієнт загального ступеня платоспроможності	0,321	0,447	0,670	39,3	50,0

складено автором

За даними табл. 2.8 видно, що у 2017 році власний капітал підприємства знизився на 54,7% у порівнянні з попереднім періодом, що негативно позначилося на рівні економічної безпеки підприємства в межах фінансової складової.

Динаміка довгострокових зобов'язань дозволяє зробити висновок про відсутність чіткої стратегії підприємства стосовно формування довгострокових позикових джерел.

З огляду ефективності формування капіталу підприємства, важливо визначити частку перманентного (постійного) капіталу та змінного капіталу. До перманентного капіталу відноситься власний капітал та довгострокові зобов'язання, до змінного капіталу – поточні зобов'язання. Підсумовуючи частку власного капіталу та довгострокових зобов'язань (постійного капіталу) ми відзначаємо, що навіть на кінець періоду, ці значення критично низькі (14,7%) та не відповідають нормативу.

Для забезпечення ефективного функціонування підприємства важливим завданням є не лише формування необхідного обсягу капіталу, а й оптимальне його розміщення у активах підприємства. Обсяг необоротних активів визначається підсумком за розділом I активу Балансу, а обсяг оборотних активів визначається сумою за розділом II та III активу Балансу. Статистичні дані щодо структури активів дозволяють відзначити, що вона є неоптимальною з точки зору галузевої специфіки діяльності ТОВ «ЗМК». Для підприємств галузі значна частка активів повинна припадати на необоротні, у структурі яких найбільш вагомими повинні бути основні засоби. Натомість, статичні дані досліджуваного підприємства демонструють іншу тенденцію: протягом всього досліджуваного періоду у структурі активів підприємства переважали оборотні активи. Динаміка структури оборотних активів дозволяє зробити висновок, що її збільшення відбувається, в першу чергу, за рахунок стрімкого збільшення частки дебіторської заборгованості (з 69,3% у 2016 році та 59,2 у 2017 році).

Перевищення темпів зростання поточних активів (на 151,6%) у 2015 році над темпами зростання поточних зобов'язань забезпечило підприємство власними оборотними коштами. Однак, позитивної тенденції втримати не вдалося: дефіцит власного оборотного капіталу на кінець досліджуваного періоду становив 17520 тис.грн.

Коефіцієнт перманентного капіталу дозволяє зробити висновок про

низький рівень якості сформованого капіталу, у структурі якого частка постійного капіталу (власного капіталу та довгострокових зобов'язань), що може бути спрямований на реалізацію довгострокових інвестиційних проектів на кінець досліджуваного періоду становить лише 15%. Критично низькі значення характерні для коефіцієнту залучення довгострокових коштів, це дозволяє зробити висновок, що у структурі позикових коштів переважна частина припадає на поточні зобов'язання (тобто змінний капітал).

Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами свідчить про дефіцит власного капіталу для формування оборотних активів протягом 2017 року.

Коефіцієнт загального ступеня платоспроможності розраховується як відношення позикового капіталу до чистого доходу від реалізації продукції. Динаміка показника свідчить про підвищення рівня платоспроможності підприємства: на 1 грн. чистого доходу від реалізації припадало 0,447 грн. позикового капіталу у 2016 році та 0,67 грн. у 2017 році.

На підставі проведеної діагностики загроз економічній безпеці ТОВ «Завод металевих конструкцій» за складовими визначимо оцінимо її загальний рівень.

Організаційні аспекти управління економічною безпекою ТОВ «ЗМК» представлено на рис. 2.1.

Варто відзначити, що в організаційній структурі управління кожний відповідає за окрему складову економічної безпеки, обов'язки заступника директора з економічної безпеки обмежені здебільшого охороною майна підприємства. В організаційній структурі управління ТОВ «ЗМК» відсутній єдиний координуючий відділ управління економічною безпекою, що дозволяє зробити висновок про відсутність комплексного, системного підходу до цієї проблеми.

Вважаємо, що інформаційним базисом прийняття виважених управлінських рішень стосовно підвищення рівня економічної безпеки підприємства є оцінювання його інтегрального рівня. Сформуємо базу даних

для розрахунку вищезазначеного показника (табл. 2.9).

Рисунок 2.1. - Організаційна структура управління складовими економічної безпеки ТОВ «ЗМК»

складено автором

Таблиця 2.9 - Інформаційний базис для оцінювання інтегрального рівня економічної безпеки ТОВ «ЗМК»

Показник	Коефіцієнт вагомості	Нормативне (еталонне значення)	Роки		
			2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6
Техніко-технологічна складова					
Коефіцієнт інтенсивного використання устаткування	0,1	0,9	0,78	0,81	0,80
Коефіцієнт екстенсивного використання устаткування	0,1	0,95	0,89	0,92	0,95
Частка основних засобів у структурі активів, %	0,2	34	8,4	7,7	8,27
Коефіцієнт зносу устаткування	0,15	0,3	0,66	0,61	0,56

Коефіцієнт морального зносу устаткування,%	0,1	30	54,62	54,63	54,64
--	-----	----	-------	-------	-------

Продовження таблиці 2.9

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт рівня прогресивності технологій	0,1	0,555	0,163	0,162	0,162
Коефіцієнт технічного рівня парку устаткування	0,1	0,8	0,578	0,570	0,572
Коефіцієнт автоматизації робіт	0,15	0,8	0,567	0,568	0,568
Інтелектуально-кадрова складова					
Зарплатовіддача, грн./грн	0,07	8,0	7,17	4,85	7,47
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./чол.	0,06	45,0	40,8	13,2	28,6
Коефіцієнт оперативності виконання робіт	0,15	0,99	0,742	0,734	0,729
Коефіцієнт раціоналізаторської активності	0,25	0,35	0,18	0,22	0,16
Частка нематеріальних активів у структурі активів підприємства, %	0,15	4	0,025	0,022	1,12
Частка операційного прибутку, отримана за рахунок реалізації інноваційних рішень, %	0,1	20	8	5,8	4,7
Коефіцієнт відповідності кваліфікації виробничого персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,1	1	0,945	0,971	0,982
Коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,12	1	0,9	1	1
Фінансова складова					
Коефіцієнт перманентного капіталу	0,15	0,8	0,411	0,457	0,147
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,15	0,2	0,061	0,35	0,0007
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,1	0,4	0,33	0,39	-0,05
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,05	0,73	1,62	1,76	1,66
Коефіцієнт загального ступеня платоспроможності	0,1	1,2	0,321	0,447	0,67
Частка основних засобів у структурі активів підприємства, %	0,2	34	8,4	7,7	8,27
Частка власного капіталу у структурі капіталу, %	0,15	60	41,1	45,8	14,6
Частка дебіторської заборгованості у структурі активів, %	0,1	20	63,9	69,3	59,21

складено автором

Для визначення векторних значень показників економічної безпеки підприємства за окремими складовими був використаний метод евклідової відстані. При цьому був проведений розподіл на показники-стимулятори та

показники-дестимулятори, до останніх віднесено коефіцієнт зносу устаткування, коефіцієнт морального зносу, коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, частка дебіторської заборгованості у структурі активів підприємства. Еталонні значення формувалися з врахуванням економічної сутності показників. Для цього були обрані або нормативні значення (наприклад, частка власного капіталу у структурі капіталу), або найкращі значення показника на підприємстві за період 2015-2017 рр., або цільові орієнтири провідних підприємств галузі.

Результати розрахунків систематизовано у табл. 2.10 та наочно представлено на рис. 2.2 – 2.3.

Таблиця 2.10 - Результати розрахунку векторів складових економічної безпеки ТОВ «ЗМК»*

Показник	Роки		
	2015	2016	2017
1	2	3	4
Техніко-технологічна складова			
Коефіцієнт інтенсивного використання устаткування	0,87	0,90	0,89
Коефіцієнт екстенсивного використання устаткування	0,94	0,97	1,00
Частка основних засобів у структурі активів, %	0,25	0,23	0,24
Коефіцієнт зносу устаткування	0,45	0,49	0,54
Коефіцієнт морального зносу устаткування, %	0,55	0,55	0,55
Коефіцієнт рівня прогресивності технологій	0,29	0,29	0,29
Коефіцієнт технічного рівня парку устаткування	0,72	0,71	0,72
Коефіцієнт автоматизації робіт	0,71	0,71	0,71
Сумарний вектор складової	0,56	0,57	0,58
Інтелектуально-кадрова складова			
Зарплатовіддача, грн./грн	0,90	0,61	0,93
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./чол.	0,91	0,29	0,64
Коефіцієнт оперативності виконання робіт	0,75	0,74	0,74
Коефіцієнт раціоналізаторської активності	0,51	0,63	0,46
Частка нематеріальних активів у структурі активів підприємства, %	0,01	0,01	0,28
Частка операційного прибутку, отримана за рахунок реалізації інноваційних рішень, %	0,40	0,29	0,24
Коефіцієнт відповідності кваліфікації виробничого персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,95	0,97	0,98
Коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,90	1,00	1,00
Сумарний вектор складової	0,60	0,58	0,61
Фінансова складова			
Коефіцієнт перманентного капіталу	0,51	0,57	0,18
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,31	0,75	0
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,83	0,98	0

Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,45	0,41	0,44
--	------	------	------

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4
Коефіцієнт загального ступеня платоспроможності	0,27	0,37	0,56
Частка основних засобів у структурі активів підприємства, %	0,25	0,23	0,24
Частка власного капіталу у структурі капіталу, %	0,69	0,76	0,24
Частка дебіторської заборгованості у структурі активів, %	0,55	0,92	0,17
Сумарний вектор складової	0,46	0,76	0,31

*сірим кольором виділено фактори-дестимулятори
складено автором

З урахуванням коефіцієнтів вагомості, запропонована методика дозволяє визначити груповий вектор кожної складової (рис. 2.2).

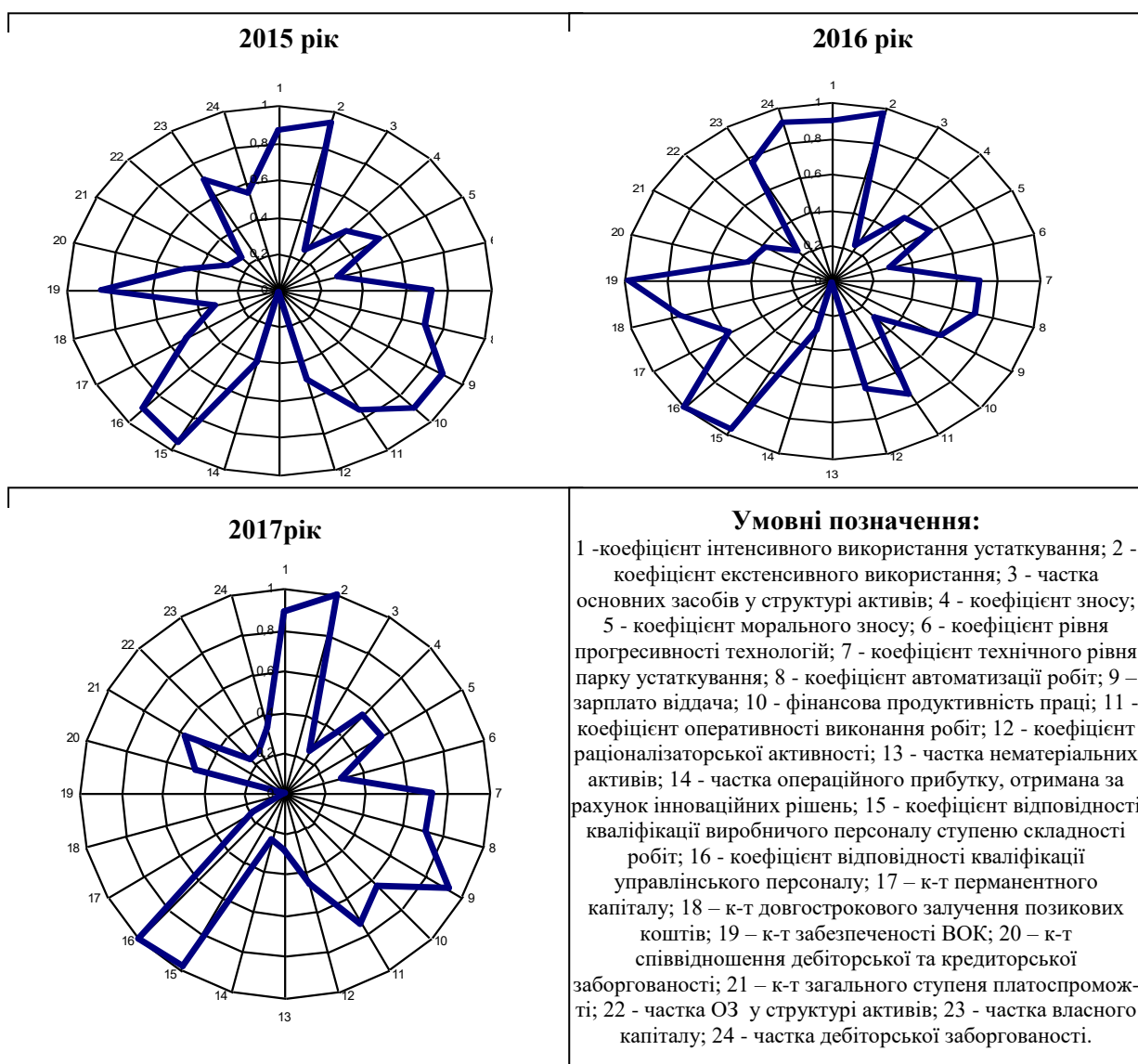
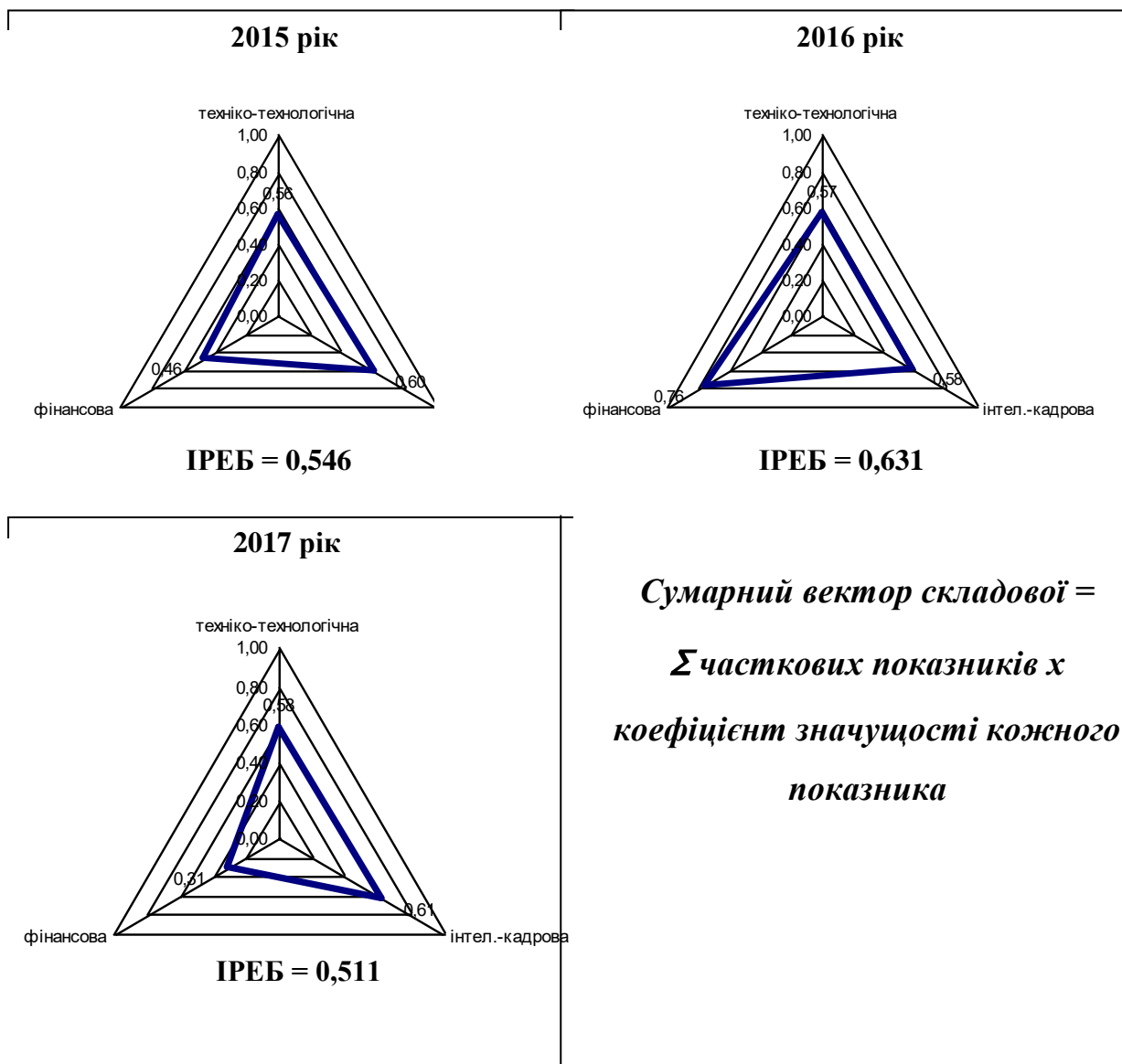

Рисунок 2.2 - Профіль економічної безпеки ТОВ «ЗМК» за 2015-2017 рр.
складено автором

На рис. 2.3 побудовано вектор складових та інтегральний рівень економічної безпеки (ІРЕБ) ТОВ «ЗМК» за 2015-2017 рр.

нтегральний рівень економічної безпеки (ІРЕБ) ТОВ «ЗМК» за 2015-2017 рр.

складено автором

На підставі цих векторів розраховується інтегральний коефіцієнт економічної безпеки, для розрахунку якого необхідно визначити коефіцієнти вагомості самих векторів. Враховуючи, що в сучасних умовах саме інтелектуально-кадрова складова є визначальним чинником забезпечення позитивної траєкторії розвитку підприємства, коефіцієнти вагомості визначені

наступним чином:

- техніко-технологічна складова – 0,3;
- інтелектуально-кадрова складова – 0,4;
- фінансова складова – 0,3.

Інтегральний рівень економічної безпеки (ІРЕБ) за роками становить:

$$\text{ІРЕБ}_{2015} = 0,56 \times 0,3 + 0,60 \times 0,4 + 0,46 \times 0,3 = 0,546$$

$$\text{ІРЕБ}_{2016} = 0,57 \times 0,3 + 0,58 \times 0,4 + 0,76 \times 0,3 = 0,631$$

$$\text{ІРЕБ}_{2017} = 0,58 \times 0,3 + 0,61 \times 0,4 + 0,31 \times 0,3 = 0,511$$

Проведений аналіз свідчить про позитивну траєкторію забезпечення економічної безпеки протягом 2015-2017 рр., однак у 2017 році позитивної тенденції втримати не вдалося, визначальним чинником впливу на зниження ІРЕБ мала фінансова складова, також необхідно відзначити зниження рівня техніко-технологічної складової до 0,58 у 2017 році.

Варто відзначити, що надійне функціонування й розвиток ТОВ «ЗМК», інтенсифікація його виробничої діяльності багато в чому залежать від комплексних ресурсно-економічних рішень у сфері стратегії управління оновленням технічних ресурсів, планування інвестицій для реконструкції або підтримки потужностей. Не останню роль у вирішенні цього питання відіграє амортизаційний фонд. Варто відзначити, що на технічне переозброєння і реконструкцію амортизаційних відрахувань витрачається майже вдвічі більше, ніж на придбання нового прогресивного устаткування і ця тенденція зберігається з роками.

Незважаючи на вкладення коштів в оновлення та модернізацію основних засобів, їх технічний стан характеризується як незадовільний. Необхідність відновлення технічних ресурсів підприємства є безперечною, у той час як накопичувальний амортизаційний фонд утратив своє головне призначення й не є головним джерелом для технічного переозброєння діючого виробництва.

Спостерігається негативна тенденція у відтворювальній структурі інвестицій в основний капітал ТОВ «ЗМК».

Починаючи з 2016 р. зменшувалася частина інтенсивних інвестицій –

вкладень у технічне переозброєння й реконструкцію діючих потужностей. Характерною рисою відтворювальних процесів на підприємстві є значний обсяг інвестицій в основний капітал, спрямованих на підтримку діючих потужностей, що в 2016 році становив більше 40% від загального обсягу інвестицій в об'єкти виробничого призначення. Аналіз статистичних даних дозволяє зробити висновок про екстенсивний шлях відтворення технічних ресурсів підприємства. При цьому кількісні та якісні характеристики залишаються на базовому рівні. Основними напрямками екстенсивного відтворення машин і устаткування ТОВ «ЗМК» є його технічне обслуговування й ремонт, придбання нового, але тотожного по споживчій вартості устаткування. Причинами вищенаведених недоліків є: низький рівень інноваційної спрямованості інвестицій та відсутність ефективного механізму управління інноваційним розвитком технічних ресурсів.

Економічна безпека підприємства у фінансовому аспекті визначається підходами, які застосовувалися при формуванні активів ТОВ «ЗМК». Для оцінки безпеки формування активів, в роботі використовувався коефіцієнт достатності оборотного капіталу для забезпечення основної операційної діяльності підприємств, що розраховується як відношення оборотних активів до обсягу реалізації продукції підприємства. Для оцінювання стратегічних підходів до формування капіталу підприємства в роботі використані такі граничні величини цього показника:

- для агресивної стратегії – $K_{doc} < 0,3$;
- для помірної – $0,3 \leq K_{doc} \leq 0,7$;
- для консервативної – $K_{doc} > 0,7$.

Проведений аналіз дав змогу визначити види стратегічних підходів до формування капіталу ТОВ «ЗМК» у 2015-2017 рр. (табл. 2.9).

Варто відзначити, відсутність чітко обґрунтованої стратегії формування оборотного капіталу. Протягом 2015 рр. підприємство дотримувалося помірної стратегії, що змінилася з метод мінімізації фінансових ризиків у 2016 році на консервативну, однак вона була переорієнтована у 2017 році на консервативну.

Таблиця 2.11 - Види стратегічних підходів при формуванні капіталу ТОВ «ЗМК» за 2015-2017 рр.

Роки	Показники	
	K_{doc}	Вид стратегії
2015	0,479	Помірна
2016	0,728	Консервативна
2017	0,267	Агресивна

складено автором

Таким чином, проведена оцінка інтегрального рівня економічної безпеки свідчить, про поступову тенденцію її підвищення протягом 2015-2016 рр. та зменшення у 2017 році. При цьому, варто відзначити, що рівень економічної безпеки мав критично низькі значення коливаючись на рівні 50% від еталонного значення Результати аналізу доводять об'єктивну необхідність оптимізації активів підприємства в напрямку збільшення частки основних засобів за рахунок придбання нового прогресивного устаткування та удосконалення управління дебіторською заборгованістю. Для формування та реалізації пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки ТОВ «ЗМК» необхідним є удосконалення організованих передумов, що вимагають створення єдиного координуючого відділу.

Висновки з розділу 2

За результатами проведеного економічного аналізу економічної безпеки ТОВ «ЗМК» та ефективності його ринкової поведінки в регіоні проведемо відповідні узагальнення:

- ТОВ «Завод металевих конструкцій має багаторічний досвід по виготовленню металевих конструкцій різної складності. Продукція підприємства відповідає державним стандартам якості та виготовляється з використанням сучасних підходів, проте, обладнання є суттєво спрацьованим та потребує негайного оновлення.

- динаміка основних показників, що характеризують виробничо-господарську діяльність ТОВ «ЗМК» вказує на поступову тенденцію до підвищення його результативності протягом 2016-2017 рр., але в умовах сучасного розвитку подій на Сході та скорочення експорту продукції, підприємству досить складно утримувати позитивні тенденції;

- основними завданнями підприємства є прискорений, перспективний і стабільний розвиток, що передбачає поступове нарощування обсягів виробництва за рахунок пошуку нових покупців продукції з метою розширення як внутрішнього, так і зовнішнього ринку, крім того, нагальним завданням залишається розв'язання проблеми стосовно оновлення техніко-технологічної бази;

- ТОВ «ЗМК» є досить залежним від впливу зовнішнього середовища. В той же час, функціонуючи у економічному просторі, завод з свого боку робить свій внесок у соціально-економічний розвиток регіону, а саме у розвиток Дніпропетровської області, де власне і розташоване дане підприємство.

- проведена оцінка внеску ТОВ «Завод металевих конструкцій» у соціально-економічний розвиток Дніпропетровської області показала, що підприємство не в змозі суттєво впливати на соціальний та економічний розвиток Дніпропетровського регіону. Проте, підприємство функціонує в економічному середовищі, забезпечує роботою 634 чоловіки станом на 2017 рік, вчасно сплачує персоналу заробітну плату, яка обмінюється на товари та послуги, поставляє на внутрішній та зовнішній ринки металопродукцію, розраховується з постачальниками сировини та матеріалів, сплачує податки, тим самим наповнюючи доходну частину обласного бюджету, тим самим покращуючи соціально-економічний розвиток Дніпропетровського регіону;

- алгоритм дослідження економічної безпеки ТОВ «ЗМК» зумовлений виокремленими у теоретичному розділі складовими з використанням авторської методики оцінювання інтегрального її рівня. Техніко-технологічна складова економічної безпеки підприємства характеризується високим рівнем морального зносу устаткування (54%), низьким рівнем прогресивності

технологій (0,162) та автоматизації виробництва (0,568), що вимагає трансформації напрямів оновлення техніко-технологічної бази виробництва від підтримки її у працездатному стані до впровадження прогресивного устаткування та підвищення рівня інноваційності виробництва;

- нівелювання негативних загроз зовнішнього середовища та підвищення результативності діяльності підприємства можливе за рахунок ефективного формування та використання інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки, для якої на сьогоднішній день характерним є критично низька частка нематеріальних активів у структурі активів підприємства, зниження раціоналізаторської та творчої активності працівників, скорочення частки прибутку, отриманого за рахунок реалізації інноваційних рішень, зниження коефіцієнту оновлення продукції;

- дослідження фінансових аспектів економічної безпеки підприємства свідчить про зростання капіталу ТОВ «ЗМК», що відбувається, переважно, за рахунок зростання поточних зобов'язань та призвело до скорочення частки власного капіталу до 15% на кінець досліджуваного періоду. Вищезазначене створює загрози фінансовій стійкості та платоспроможності підприємства. Варто відзначити невідповідність коефіцієнту автономії нормативних значень, критично низькі значення коефіцієнту довгострокового залучення позикових коштів та не виправдано стрімкого зростання коефіцієнту співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

- однією з основних внутрішніх загроз діяльності підприємства є незбалансованість структури активів, що не відповідає галузевій специфіці діяльності підприємства: частка оборотних активів за досліджуваний період збільшилася що призвело до скорочення частки необоротних активів в цілому та основних засобів зокрема. Зростання оборотних активів відбувається переважно за рахунок стрімкого збільшення дебіторської заборгованості та її частки, що безперечно підвищує рівень поточної та критичної ліквідності підприємства, але створює загрози формуванню та оновленню техніко-технологічної бази виробництва.

- використання авторської методики оцінювання інтегрального рівня економічної безпеки свідчить, про поступову тенденцію її підвищення протягом 2015-2016 рр. та зменшення у 2017 році. При цьому, варто відзначити, що рівень економічної безпеки мав критично низькі значення коливаючись на рівні 50% від еталонного значення Результати аналізу доводять об'єктивну необхідність оптимізації активів підприємства в напрямку збільшення частки основних засобів за рахунок придбання нового прогресивного устаткування та удосконалення управління дебіторською заборгованістю. Для формування та реалізації пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки ТОВ «ЗМК» необхідним є удосконалення організаційних передумов, що вимагають створення єдиного координуючого відділу.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА ТА ОБГРУНТУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ЗАВОД МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ» В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЦТВА МЕТАЛЕВИХ КОНСТРУКЦІЙ

3.1. Проектування параметрів соціально-економічного розвитку галузі в контексті забезпечення та підтримки економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій»

Металоконструкції в будівництві відіграють особливу роль. Одним з основних завдань будівництва є пошук нових оптимальних і конструктивних форм споруд, будівель та їх елементів. Застосування металоконструкцій в будівництві дозволяє знизити трудомісткість виготовлення і вартість споруд, скоротити терміни їхнього зведення і підвищити ефективність капіталовкладень у будівництво.

Починаючи з 2013 року аж до початку кризи ринок виробництва металоконструкцій стрімко розширювався. Наприклад, за підсумками 2013 року ринок металоконструкцій в будівельній галузі показав приріст у розмірі 40-45% [17]. Настільки істотний підйом був зумовлений збільшенням попиту на швидко-монтавні будівлі (БМЗ).

Найбільший попит на металоконструкції спостерігався з боку таких секторів комерційної нерухомості, як торгівля, логістика та промисловість, у тому числі харчової, легкої, фармацевтичної і скляної промисловості, сектору будівельних матеріалів та ін.

Сталеві металоконструкції переважають на рику металоконструкцій. Даний сегмент займає в загальному обсязі 96,2%. Решта 3,8% займає ринок алюмінієвих металоконструкцій [17].

На початку 2013 року більшість експертів прогнозували, що великий дефіцит торговельних, складських площ і розвиток багатьох галузей

промисловості на тлі активних грошових вливань в економіку країни створить умови для зростання ринку металокопструкцій в найближчі 3-5 років. Попит істотно перевищував пропозицію, тому всі існуючі гравці планували розширення виробництва. Зростання ринку за підсумками 2013 р. склало близько 45%. Однак політична криза у країні, суттєво відкоригоувала плани і прогнози учасників ринку. Про зростання довелося забути на кілька років.

Однак, виробництво металокопструкцій виявилось однією з галузей промислового виробництва, менш постраждалих від макроекономічної кризи, і виходять з нього найбільш швидкими темпами. Падіння обсягу випуску продукції в 1 кварталі 2014 р. склало близько 25-30% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Це змусило керівників заводів, що виробляють металокопструкції, шукати і знаходити все більш ефективні методи подолання факторів кризи, що негативно відбиваються на отриманні замовлень і збуті виробленої продукції.

Однією з головних проблем, з якою зіткнулися всі оператори на ринку металокопструкцій України, експерти називають проблему кадрів. З початком кризи, коли керівники змушені були скорочувати штат співробітників, з компаній пішли справжні фахівці. У більшості випадків вони пішли тому, що не хотіли виконувати більший обсяг робіт за ту ж, а в деяких випадках і за меншу винагороду. На їх місце приходили нові «фахівці», і так триває досі. В даній галузі, плинність кадрів є досить гострою проблемою.

Але разом з цим деякі питання, які були притаманні ринку металокопструкцій, завдяки кризі зникли. Так, наприклад, втратила гостроту проблема «нецікаво» ринку. Все частіше в компаніях, які займаються виробництвом металокопструкцій, з'являються власні проектні бюро. В їх завдання входить переконання потенційних клієнтів у тому, що їх будівля економічно вигідніше побудувати з металокопструкцій, а не з інших матеріалів. Завдяки цьому розширюється область застосування металокопструкцій.

В контексті забезпечення економічної безпеки підприємства, складемо прогнози за в межах ключових показників за основними її складовими.

У зв'язку з окресленими аргументами, що спричинили падіння попиту на металеві конструкції в Україні через події 2013-2014 року, проведемо прогноз обсягів виробництва (реалізації) металевих конструкцій. Слід зазначити, що на підприємствах які спеціалізуються на виготовленні металевих конструкцій, обсяги виробництва практично збігаються з обсягами реалізації, оскільки виробництво відбувається в основному під замовлення.

Вихідна інформація для прогнозу наведена в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для проведення прогнозу виробництва металоконструкцій за основними конкурентами досліджуваного підприємства,

Підприємства	Роки		
	2015	2016	2017
ТОВ «ЗМК», т	1785,2	1596,3	1425,2
Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна», т	1657	1588	1503
ПК «Прогрес», т	1479	1357	1300
ТОВ «МК-Монтаж», т	1405	1379	1233
Інші товаровиробники, т	3400	3250	2291

складено на основі [17]

За даними табл. 3.1 побудуємо прогноз виробництва металевих конструкцій (рис. 3.1).

За даними прогнозу (рис. 3.1) видно, що в прогнозному періоді (2018 рік), обсяги виробництва металоконструкцій розглянутих підприємств на ринку зростуть.

В табл. 3.2 містяться дані, що характеризують темпи приросту обсягів виготовлення металевих конструкцій по відношенню до 2017 року.

Таблиця 3.2 – Вихідні дані для проведення прогнозу виробництва металоконструкцій за основними конкурентами досліджуваного підприємства

Підприємства	Роки		Темп приросту, %	Прогнозне рівняння
	2017	Прогнозний рік		
1	2	3	4	5
ТОВ «ЗМК», т	1425,2	1582,67	11,05	$Y = -72x + 1782$ $R^2 = 0,899$
Дніпропетровський «ЗМК ім. І. В. Бабушкіна», т	1503	1602,23	6,6	$Y = -30,8 + 1659$ $R^2 = 0,8983$

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4	5
ПК «Прогрес», т	1300	1339,0	3,0	$Y = -35,8x + 1468$ $R^2 = 0,98$
ТОВ «МК-Монтаж», т	1233	1378,67	11,8	$Y = -34,4x + 1425$ $R^2 = 0,844$
Інші товаровиробники, т	2291	2980,33	30,1	$Y = -221,8x + 3534$ $R^2 = 0,839$

складено на основі рис. 3.1

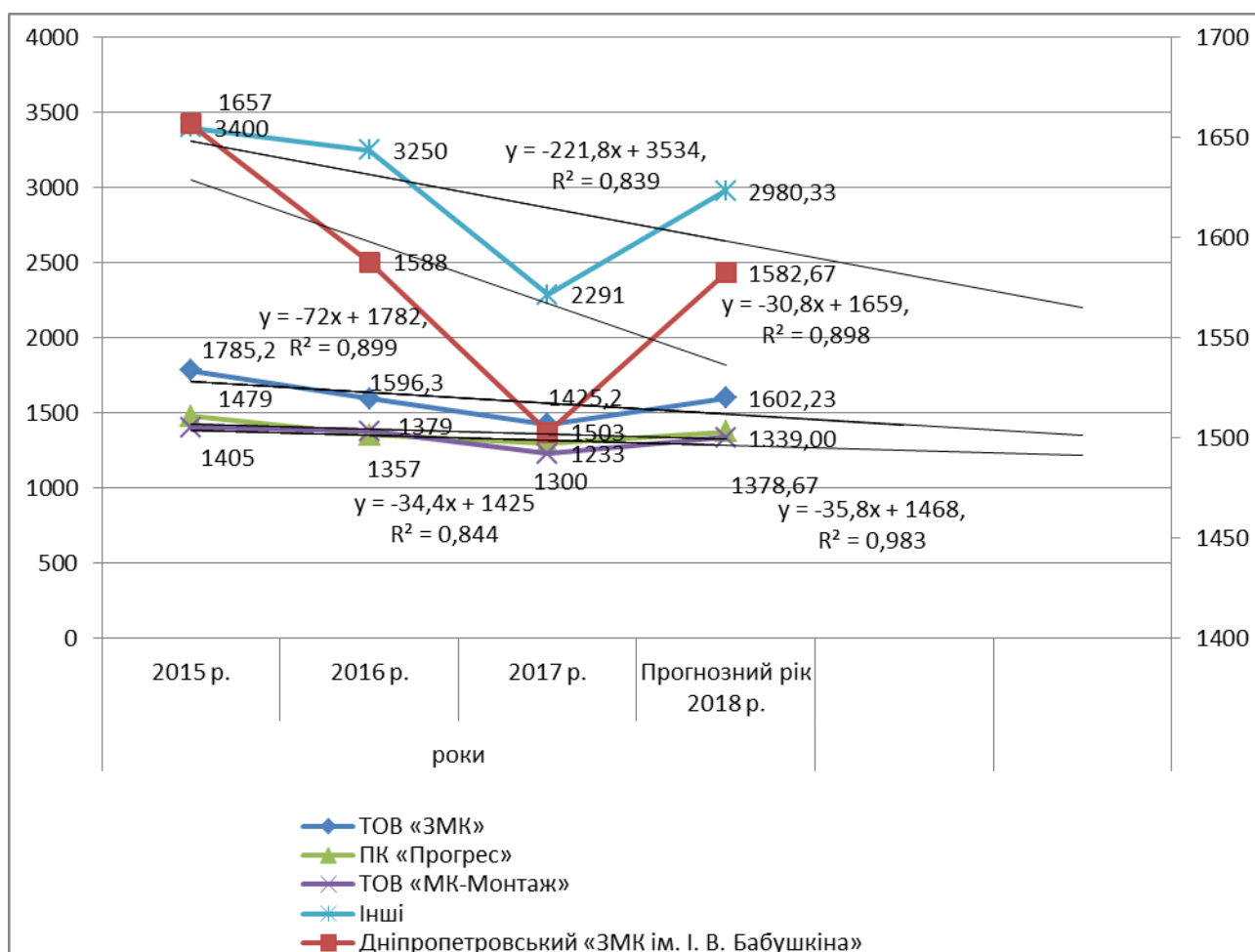

Рисунок 3.1 – Прогноз обсягів виробництва металевих конструкцій за основними конкурентами ТОВ «ЗМК»

складено на основі табл. 3.1

Як бачимо за даними прогнозу, обсяги виробництва металоконструкцій у прогнозному періоді будуть зростати.

Тож, якщо зміни по відновленню ринку та розширенню галузі використання металопродукції досліджувати в діапазонах країни, а не окремого підприємства, то в перспективі на ринку металоконструкцій можна очікувати суттєве поживлення.

В табл. 3.3 проведено прогнозування розвитку галузі виробництва металевих конструкцій за показниками економічної безпеки підприємства .

Таблиця 3.3 - Прогнозний аналіз розвитку галузі виробництва металевих конструкцій за показниками економічної безпеки підприємства

Показники	Оптимістичні очікування розвитку галузі, діапазон зростання у %								
	за оцінкою аналітиків галузі			за державними програмами			Міні-мальна зміна	Макси-мальна зміна	середня оптимізаційна оцінка
	1	2	3	1	2	3			
Коефіцієнт інтенсивного використання устаткування	1,13	1,13	1,14	1,3	1,14	1,5	0,01	0,02	1,22
Коефіцієнт екстерсивного використання устаткування	3,5	3,9	5,11	4,0	4,71	6	0,2	1,3	4,52
Частка основних засобів у структурі активів, %	1,4	1,2	2	2,7	2,5	3	0,2	2,1	2,02
Коефіцієнт зносу устаткування	3,11	4,61	3,31	4,1	5,31	4,81	0,51	1,51	4,19
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./чол.	0,91	0,99	1,0	1,2	1,3	1,2	-0,1	0,08	1,08
Коефіцієнт оперативності виконання робіт	0,8	0,7	1,3	0,6	0,8	0,8	-0,11	0,41	0,83
Коефіцієнт раціоналізаторської активності	1,2	1,1	1,11	1,11	1,2	1,3	-0,1	0,2	1,17
Коефіцієнт відповідності кваліфікації виробничого персоналу ступеню складності виконуваних робіт	1,2	1,7	1,8	2,3	1,4	2,4	-0,8	0,8	1,81
Коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт	1,3	1,6	1,56	1,7	1,8	1,9	0,2	0,02	1,74
Коефіцієнт перманентного капіталу	1,11	1,15	1,16	1,31	1,34	1,41	0,01	0,05	1,24
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	1,6	1,1	1,8	2	2,5	3,1	0,15	1,24	2,53
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	1,4	1,2	2	1,6	1,9	2,1	0,2	2,1	1,82

Продовження таблиці 3.3

Показники	Роки			Середнє значення за рік	Темпи росту, %		Середній темп росту, % (на основі рядів динаміки)
	2015	2016	2017		2016/2015	2017/2016	
Коефіцієнт інтенсивного використання устаткування	0,87	0,90	0,89	0,89	3,0	-1,0	1,99
Коефіцієнт екстернсивного використання устаткування	0,94	0,97	1,00	0,97	3,0	3,0	2,98
Частка основних засобів у структурі активів, %	0,25	0,23	0,24	0,24	-2,0	1,0	0,99
Коефіцієнт зносу устаткування	0,45	0,49	0,54	0,49	4,0	5,0	4,95
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./чол.	0,91	0,29	0,64	0,61	-6,2	3,5	3,1
Коефіцієнт оперативності виконання робіт	0,75	0,74	0,74	0,74	-1,0	0	0
Коефіцієнт раціоналізаторської активності	0,51	0,63	0,46	0,53	1,2	-1,7	-0,45
Коефіцієнт відповідності кваліфікації виробничого персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,95	0,97	0,98	0,97	2,0	1,0	1,97
Коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт	0,90	1,00	1,00	0,97	1,0	0	0,99
Коефіцієнт перманентного капіталу	0,51	0,57	0,18	4,2	6,6	-3,9	3,4
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,31	0,75	0	0,35	4,4	-7,5	-2,97
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	0,83	0,98	0	0,60	1,5	-0,98	0,23

Закінчення таблиці 3.3

Показники	Прогноз на n+3 рік на основі лінії тренду, %	Прогноз на n+3 рік на основі експоненційного згладжування, %	Середня оцінка прогнозованої зміни на n+3 рік з урахуванням усіх методів та аналітичних очікувань
Коефіцієнт інтенсивного використання устаткування	100,3	106	102,6
Коефіцієнт екстенсивного використання устаткування	105,7	100,2	103,1
Частка основних засобів у структурі активів, %	101	98	99,1
Коефіцієнт зносу устаткування	113	106	115
Фінансова продуктивність праці, тис. грн./чол.	103,6	105,2	102,3
Коефіцієнт оперативності виконання робіт	101,5	107,2	105,67
Коефіцієнт раціоналізаторської активності	101,3	105	104,6
Коефіцієнт відповідності кваліфікації виробничого персоналу ступеню складності виконуваних робіт	104,6	102,2	103,4
Коефіцієнт відповідності кваліфікації управлінського персоналу ступеню складності виконуваних робіт	102,5	101,0	101,73
Коефіцієнт перманентного капіталу	102,8	103,1	101,9
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	103,5	104,2	102,9
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами	101,2	102,2	101,17

складено автором

В табл. 3.3 проведено аналіз поглядів вчених та державних програм на предмет забезпечення економічної безпеки для умов діяльності підприємств по виготовленню металевих конструкцій. За даними прогнозу середня оцінка

прогнозних змін на 2018 рік з урахуванням розглянутих методів дала можливість провести наступні узагальнення: коефіцієнт інтенсивного використання устаткування 2,6%, коефіцієнт екстенсивного використання устаткування 3,1%, коефіцієнт оперативності виконання робіт - 5,7%, фінансова продуктивність праці 102,3%, коефіцієнт перманентного капіталу 1,17%. Отже, за даними прогнозу, є помітною тенденція до зміцнення економічної безпеки підприємств в галузі виробництва металоконструкцій.

Стимулювання споживання металоконструкцій в промисловості, будівництві та інших галузях економіки сприятиме вирішенню державного завдання - економії матеріально-технічних ресурсів, не відновлюваних ресурсів. Адже відомо, що метал є відновлюваним ресурсом, і після знесення будинку, що складається з металоконструкцій, метал можна переплавити і повторно використовувати. Тому рано чи пізно ми побачимо розквіт ринку металоконструкцій.

3.2 Напрями зміцнення економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій»

З врахуванням результатів прогнозу, що були отримані у пп. 3.1, проведемо розрахунок прогнозних значень основних показників соціально-економічного розвитку ТОВ «ЗМК», на основі яких розрахуємо очікувані рівні показників забезпечення його економічної безпеки (табл. 3.4)

Таблиця 3.4 - Очікувані значення ключових показників забезпечення економічної безпеки ТОВ «ЗМК»

Показники	Плановий період	Відхилення		Рівняння
		абс.	%	
<i>Досвідно-статистичний метод (на основі рядів динаміки, за середнім рівнем ряду)</i>				
1	2	3	4	5
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	610785	61078,5	10	
Продуктивність праці працівників у діючих цінах, тис. грн./чол.	950,08	95,008	10	

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5
Фондовіддача у діючих цінах, грн./грн.	15,17	1,517	10	
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	284109	142054,5	50	
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн./грн.	0,85	0,04	4,5	
Рентабельність реалізованої продукції, %	16,6	-	3	
Рентабельність виробництва, %	19,84	-	3,5	
<i>Досвідно-статистичний метод (на основі аналізу тренду)</i>				
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	644673	27190	4,05	$Y = 50832x^2 - 193082x + 793621; R^2 = 1$
Продуктивність праці працівників у діючих цінах, тис. грн./чол.	982,87	62,13	5,95	$Y = 49,3x^2 - 151,5x + 1055,8; R^2 = 1$
Фондовіддача у діючих цінах, грн./грн.	17,86	1,18	7,07	$Y = 4,035x^2 - 18,665x + 36,36$ $R^2 = 1$
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	217703,5	75649	34,7	$Y = -99608x^2 + 355987x - 29431$ $R^2 = 1$
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн./грн.	0,84	0,03	3,70	$Y = -0,015x^2 + 0,035x + 0,84$ $R^2 = 1$
Рентабельність реалізованої продукції, %	21,6	2	X	$Y = 11,6x^2 - 52,4x + 69,4;$ $R^2 = 1$
Рентабельність виробництва, %	18,83	4,51	X	$Y = -1,52x^2 + 11,1x + 3,72;$ $R^2 = 1$
<i>Досвідно-статистичний метод (на основі експоненційного згладжування)</i>				
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	610785	61078,5	10	$Y = 24355973,68 - 2701982,87 * X - 253559,2 * X^2$
Продуктивність праці працівників у діючих цінах, тис. грн./чол.	950,08	95,008	10	$Y = 0,819192 - 9,185201E-02 * X - 8,307620806624E-03 * X^2$
Фондовіддача у діючих цінах, грн./грн.	15,17	3,032	19,5	$Y = 2,7257847533 - 0,34156053811 * X - 1,9529448689E-02 * X^2$
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	284109	142054,5	50	$Y = 1,0077668 - 0,1264905 * X - 7,55307282801579E-03 * X^2$
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн./грн.	0,85	0,03	3,5	$Y = 0,507403587 - 6,367E-02 * X - 3,8063050012E-03 * X^2$

складено автором

Провівши за даними табл. 3.4 оцінку прогнозних значень ключових показників щодо забезпечення економічної безпеки, слід зазначити, що за практично всіма складовими економічної безпеки прогнози є оптимістичними та спрямовані до зросту рівнів планових показників.

В аспекті напрямків стійкого розвитку ТОВ «ЗМК» підвищення рівня економічної безпеки передбачає реалізацію наступних напрямів:

1. Вдосконалення виробничої діяльності:

- в частині модернізації техніко-технологічної бази підприємства: поновлення активної частки основних засобів не менше 10% на рік; запровадження нових методів менеджменту якості.

- в частині роботи з базою клієнтів: обрання сучасних методів і способів комунікації; збереження існуючої бази клієнтів; завоювання нових клієнтів; зростання клієнтської бази; погашення існуючої дебіторської заборгованості на 50%.

- в частині операційного менеджменту: оптимізація поставок якісної сировини; вдосконалення процесів виробництва металоконструкцій; зменшення рівня затрат операційної діяльності.

- в частині інноваційних процесів: активація розроблювання й виробництва нових видів продукції; оптимізація портфеля розроблювань нових видів продукції; проектування продукції та впровадження її у виробництво.

2. Підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості ТОВ «ЗМК»: зростання обсягів випуску металоконструкцій до 10% на рік; зростання продуктивності не менше як на 10% на рік; збільшення ефективності використання виробничих потужностей (до 90%); зростання рентабельності товарної продукції не менше 3% на рік; випереджувальний розвиток на інноваційній основі не менше 10% на рік інноваційної продукції у доході від реалізації продукції.

3. Зростання вітчизняного ринкового сегменту і збільшення експорту: забезпечення випуску продукції у відповідності з вимогами ринку за ціною, якістю, функціями, часом постачання; формування власного бренду

«Криворізькі металеві конструкції»; розширення присутності на зарубіжних ринках; активізація участі у виставках та ярмарках.

4. Вдосконалення структури управління економічною безпекою, забезпечення кадрами, навчання і підвищення професійного рівня: удосконалення інформаційного капіталу (мережі, бази даних, системи); удосконалення людського капіталу (вміння, тренінги, знання), удосконалення організаційного капіталу (корпоративна культура, лідерство, робота в командах); стратегічна відповідність персоналу цілям розвитку ТОВ «ЗМК».

5. Реалізація зацікавлення стейкхолдерів ТОВ «ЗМК» (інвесторів, власників товариства): активізація форсайтингових досліджувань; вдосконалення прогнозування ринкового середовища діяльності підприємства; активізація пропозицій щодо залучення інвестицій; активізація зарубіжних представництв, збільшення грошових потоків.

Одним із напрямків розширення ринкового сегменту ТОВ «ЗМК» є формування власного бренду «Криворізькі металеві конструкції». До того ж, за результатами аналізу пп. 2.3 було встановлено критично низьку частку нематеріальних активів у структурі активів підприємства, збільшення якої можливе за рахунок реєстрації та розвитку такої торгової марки. Реалізація такої пропозиції створить підґрунтя для подальшого технічного вдосконалення виробництва, що дозволить підвищити якість продукції та обсяги її реалізації. Витрати на реєстрацію торгової марки узагальненні в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 - Витрати на реєстрацію торгової марки «Криворізькі металеві конструкції»

Статті витрат		Вартість, грн.
1	2	3
1	Проведення пошуку на подібність з раніше зареєстрованими торговими марками	6000
	Проведення пошуку на подібність з поданими на реєстрацію торговими марками	12000
2	Складання комплекту документів для Заяви на реєстрацію торгової марки та подання їх в Патентне відомство України	7000
3	Державний збір за подання заяви на реєстрацію торгової марки	15000
4	Проведення прискореної експертизи заяви на реєстрацію словесної торгової марки	24800

Продовження таблиці 3.5

5	Отримання Свідоцтва на торгову марку	2400
6	Державне мито: - за видачу Свідоцтва на торгову марку; - за публікацію торгової марки	1850 2450
Всього		71500

Цінність торгової марки для її власника визначається додатковими грошовими потоками, що виникають внаслідок користування нею. Умовою надходження додаткових грошових потоків є формування стійких споживчих пріоритетів до торгової марки, внаслідок чого покупець надає перевагу саме цій торговій марці або обирає торгову марку з набору конкуруючих марок при різних рівних умовах, що призводить до зростання обсягів продажу. Для отримання більш точної оцінки торгової марки необхідно здійснити об'єктивний прогноз додаткових доходів завдяки її використанню, та додаткових витрат, пов'язаних для її просування на ринок та підтримання.

Таблиця 3.6 - Прогнозне оцінювання торгової марки «Криворізькі металеві конструкції» в умовах ризику та невизначеності, тис.грн.

Показники	2015 рік	2015 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік
Додаткові надходження від використання торгової марки	14544,0	15271,2	16340,2	17484,0	18707,9
Додаткові змінні витрати	12798,7	13438,7	14379,4	15385,9	16462,9
Витрати на підтримку торгової марки	500	500	500	500	500
Грошовий потік від використання торгової марки	1245,3	1332,5	1460,8	1598,1	1744,9
Приведений чистий грошовий потік (ставка дисконту 25 %)	996,2	852,8	747,9	654,6	571,8
Всього вартість торгової марки					3823,4

Таким чином витрати на реєстрацію торгової марки складуть 71500 грн. Сучасні методичні підходи передбачають, що додаткові грошові потоки, що

надходять завдяки використанню торгової марки більш піддані ризикам, ніж грошові потоки компанії в цілому. Тому для оцінювання дисконтної ставки необхідно взяти дисконтну ставку, що використовується для оцінки вартості компанії в цілому та додати до неї додаткові ризики, що властиві додатковим грошовим потокам, що створюються торговою маркою (табл. 3.6). Хоча прогноз очікуваних додаткових грошових потоків, а також розрахунок дисконтної ставки, що визначається ризиками, пов'язаними з розвитком торгової марки, мають суб'єктивний характер, закордонний досвід свідчить, що ці значення можуть бути визначені з достатньою імовірністю для їх використання як при продажу чи купівлі компанії або торгової марки, так і у поточному управлінні розвитком торгової марки.

Однією з проблем функціонування підприємства є стрімке збільшення дебіторської заборгованості. Пропонується скорочення обсягу дебіторської заборгованості за рахунок удосконалення механізму контролю за її рівнем.

Одним із пріоритетних внутрішніх джерел збільшення грошових потоків підприємства може стати використання рефінансування розрахунків. Основними формами рефінансування, які можна застосовувати нині, є факторинг, облік векселів та форфейтинг.

Однією з основних проблем, що перешкоджає розвитку підприємства є низький рівень забезпеченості власним капіталом, про що свідчить динаміка показника автономії. Для реалізації цього заходу необхідним є збільшення обсягів реалізації при зменшенні витрат операційної діяльності, що вимагає оптимізації бізнес-процесів отримання продукції з використанням ERP – системи, що дозволить автоматизувати процеси управління економічними ресурсами.

Таким чином, виходячи з проведеної оцінки прогнозних значень ключових показників щодо забезпечення економічної безпеки та обґрунтованих напрямів покращення діяльності ТОВ «ЗМК» на їх основі, проведемо їх узагальнення (табл. 3.7)

Таблиця 3.7 - Узагальнення пріоритетних напрямків забезпечення економічної безпеки ТОВ «ЗМК»

№	Виявлені проблеми	Пріоритетні напрямки розв'язання	Результати
Удосконалення організаційних аспектів управління економічною безпекою			
1.	Відсутність єдиного координуючого відділу в системі управління економічною безпекою підприємства	1. Створення «Відділу економічної безпеки»	удосконалення моніторингу зовнішніх загроз; ідентифікація внутрішніх проблем у забезпеченні економ. безпеки; координація управління складовими економ. безпеки
Підвищення рівня фінансової складової економічної безпеки			
2.	Критично високий рівень акумулювання активів підприємства у дебіторській заборгованості (69,3% у 2017 році)	2. Використання факторингових угод з банками	вивільнення оборотних активів, що акумульовані у дебіторській заборгованості, створення фінансових можливостей для технічного оновлення виробництва
		3. Удосконалення контролю за рівнем дебіторської заборгованості (призупинення відвантаження продукції, система знижок за короткий період оплати послуг)	
Підвищення рівня техніко-технологічної складової економічної безпеки			
3.	Низька частка основних засобів у структурі активів (7,7% у 2017 році); низький рівень прогресивності технологій, високий ступінь морального зносу устаткування	4. Придбання нового прогресивного устаткування (електронагрівальної печі, обладнання для повітряно-плазмової різки,)	скорочення тривалості виробничого циклу отримання продукції, зменшення втрат від браку, підвищення продуктивності устаткування, збільшення обсягу виробництва продукції, зменшення операційних витрат
		5. Впровадження ERP - системи оптимізації бізнес-процесів підприємства	
Підвищення рівня інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки			
4.	Низькі значення частки нематеріальних активів у структурі активів підприємства (0,022% у 2017 році), неефективне використання інтелектуального потенціалу	6. Реєстрація торгової марки «Криворізькі металеві конструкції»	зростання нематеріальних активів підприємства, підвищення ефективності використання інтелектуального капіталу, зростання іміджу підприємства на ринку, розширення ринкової ніші

3.3 Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності зміцнення економічної безпеки ТОВ «Завод металевих конструкцій» та оцінка її очікуваних економічних наслідків

Одним із напрямів щодо забезпечення ефективності економічної безпеки є удосконалення структури управління. За результатами другого розділу відзначено недосконалу структуру управління економічною безпекою підприємства, що полягає у відсутності координуючого відділу її моніторингу та забезпечення. З огляду на це, пропонується створення «Відділу управління економічною безпекою» в організаційній структурі ТОВ «ЗМК» (рис. 3.2).

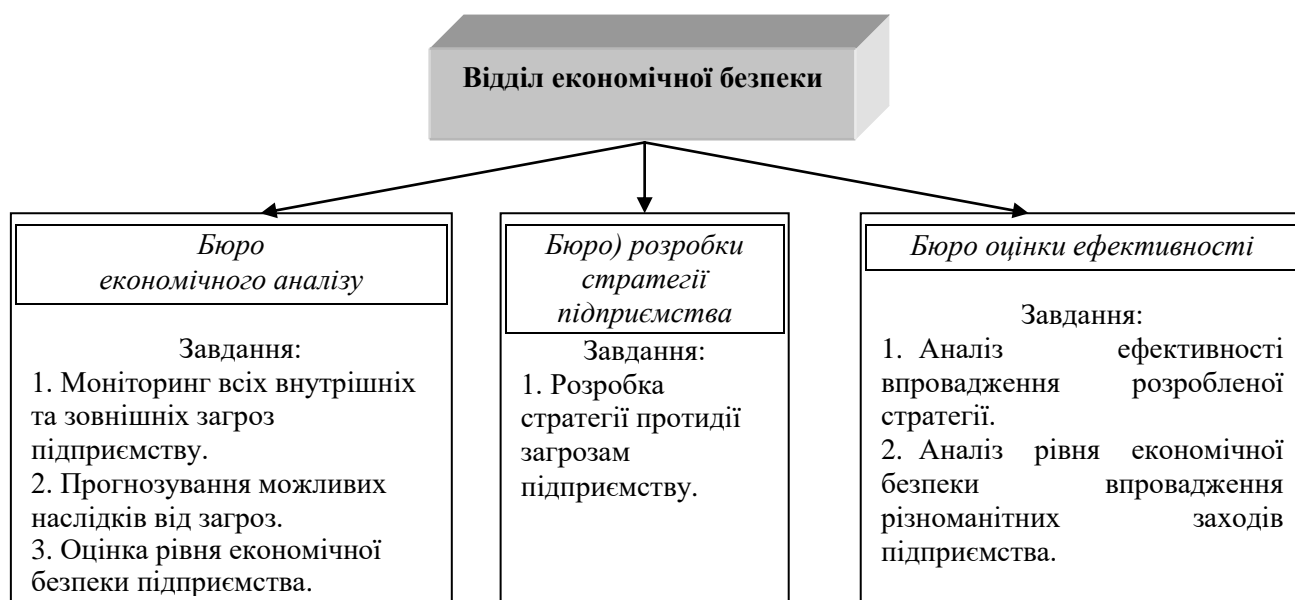

Рисунок 3.2. - Структура та завдання відділу економічної безпеки ТОВ «ЗМК»

складено автором

Відділ економічної безпеки підприємства буде підпорядковуватися безпосередньо генеральному директорові ТОВ «ЗМК». Діяльність новоствореного відділу дозволить скоординувати управління економічною безпекою за всіма її складовими. Першим напрямком діяльності «Відділу економічної безпеки ТОВ «ЗМК» повинно стати підвищення рівня фінансової безпеки як підґрунтя для реалізації інших напрямків.

За результатами діагностики внутрішніх загроз, тенденцій ринку металевих конструкцій та стратегічних орієнтирів розвитку підприємства на ньому пропонуємо побудувати модель організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою ТОВ «ЗМК» (рис. 3.3), що враховує стратегічний, тактичний та оперативний рівні формування оптимальних значень технологічної, інтелектуально-кадрової та фінансової складових.

У відповідності до побудованої моделі організаційно-економічного забезпечення механізму управління економічною безпекою ТОВ «ЗМК», розглянемо фінансову складову економічної безпеки ТОВ «ЗМК» яка має забезпечити: формування та результативне використання фінансових ресурсів; виявлення ефективного курсу інвестування та акумулювання фінансових ресурсів за цільовою спрямованістю; відповідність фінансових дій економічному стану та фінансовим можливостям підприємства; визначення першорядної погрози з боку підприємств-конкурентів; точне обрання напрямів фінансових дій та маневрування з метою досягнення вагомої переваги над конкурентами. З огляду на це, головними завданнями ТОВ «ЗМК» є: оптимізація фінансових можливостей; визначення перспективних фінансових зв'язків із суб'єктами господарювання, бюджетом, банками та іншими фінансовими інститутами; фінансове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності на перспективу; вивчення економічних та фінансових можливостей імовірних конкурентів, розробка та здійснення заходів щодо забезпечення фінансової стійкості; розробка способів виходу із кризового стану та методів управління за умов такого стану підприємства.

В основі інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки підприємства лежить збереження існуючого трудового потенціалу в частині робітників які власне й виготовляють продукцію, оскільки на разі, в нашому місті перестали готувати відповідні кадри. Ще одним напрямом у вирішенні даної проблеми, може бути підготовка кадрів власними силами (курси підвищення кваліфікації, наставництво тощо). Великого значення набуває і інтелектуальна складова як така, що створює умови для ефективного використання

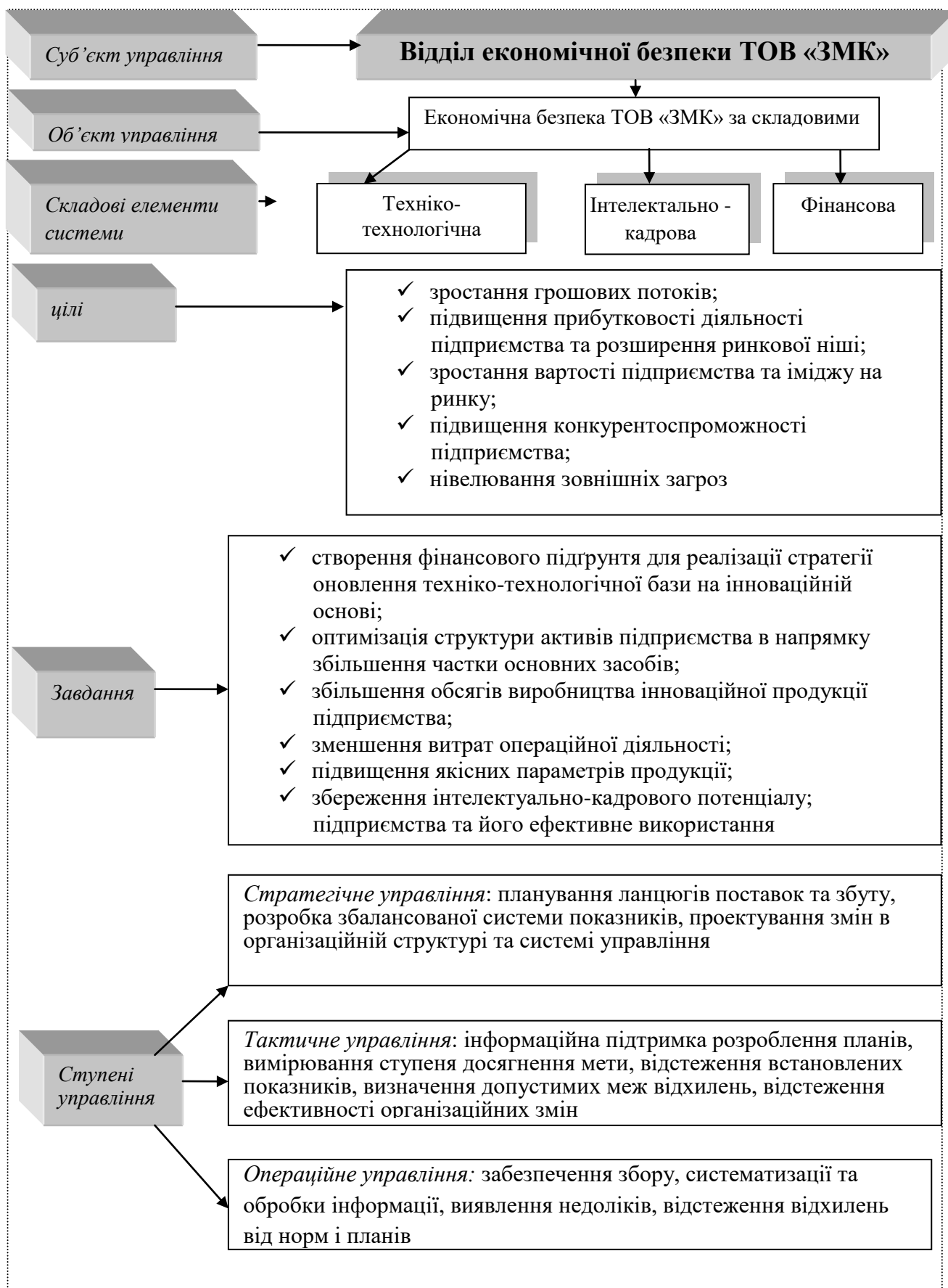

Рисунок 3.3 - Модель організаційно-економічного забезпечення механізму управління економічною безпекою ТОВ «ЗМК»

складено автором

ресурсів підприємства.

Визначення першочергових потреб в устаткуванні для планування інвестиційних витрат на оновлення техніко-технологічної бази виробництва має стати першочерговим завданням відділу економічної безпеки в частині техніко-технологічної її складової. На підставі консультацій з провідними спеціалістами ТОВ «ЗМК»: головним інженером підприємства, заступником директора з виробництва та заступником директора з економічної безпеки мають прийматися виважені рішення щодо придбання нових об'єктів основних засобів та модернізації існуючих. За результатами співбесід, мають складати перелік устаткування з визначенням його вартості та джерел фінансування.

Таким чином, аналіз внутрішнього і зовнішнього ринків металоконструкцій і прогностичних тенденцій його розвитку, дозволяє зробити висновок, що основною метою стратегії стійкого розвитку ТОВ «ЗМК» має стати виробництво високоякісної інноваційної продукції при мінімальних витратах, що зміцнить його економічну безпеку.

Оцінімо обрану стратегію за допомогою формули Z-фактора Альтмана [33, с. 120], яка дає змогу визначити ефективність стратегії з урахуванням існуючих умов ризику (дод. Г):

$$Z = 1,2 \times X_1 + 1,4 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + 1,0 \times X_5, \quad (3.1)$$

де X_1 – вартість оборотних фондів, поділена на активи;

X_2 – нерозподілений прибуток, поділений на активи;

X_3 – нерозподілений прибуток, поділений на власний капітал;

X_4 – ринкова вартість статутного капіталу, поділена на вартість усіх пасивів;

X_5 – обсяг продажів, поділений на активи.

Отримані розрахунки Z-фактора Альтмана свідчать про те, що ризик провалу реалізації обраної стратегії є мінімальним, оскільки показник більший за нормативні значення ($Z \geq 6,7$).

$$Z_{2017} = 1,2 \times 3,47047 + 1,4 \times (-0,0268) + 3,3 \times (-0,0349) + 0,6 \times 3,4379 + 1,0 \times 0,5794 = 6,65$$

Тож, у майбутньому, для забезпечення зміцнення економічної безпеки,

підприємству необхідно слідувати стратегії стійкого розвитку.

Прогнозування ключових показників підприємства та узагальнення напрямів щодо зміцнення економічної безпеки ТОВ «ЗМК» дають підстави провести планування основних техніко-економічних показників діяльності підприємства.

Оскільки, дослідження показали, що в перспективі є можливість до нарощення обсягів виробництва ТОВ «ЗМК» в середньому на 10%, то це викличе зміну у решти показників. Так, якщо обсяги виробництва металоконструкцій зростуть на 10% за умов незмінної чисельності персоналу, продуктивність праці також зросте на 10%. Зросте і собівартість товарної продукції, оскільки змінні витрати на виготовлення металоконструкцій будуть зростати пропорційно росту обсягів виробництва. Проте, буде мати місце економія на умовно-постійних витратах, що в свою чергу призведе до зниження витратності виробництва. Як наслідок, це позитивно позначиться на показникові витрат на одну гривню товарної продукції, його рівень має знизитися, а це спричинить зростання рентабельності товарної продукції та прибутковості підприємства загалом. Мають змінитися і показники ефективності використання основних засобів, оскільки ми планували провести їх часткове оновлення. Узагальнення техніко-економічних показників відносно очікувань у плановому періоді, знайшли своє відображення в табл. 3.8. За базу прийнято 2017 рік.

Таблиця 3.8 - Техніко-економічні показники діяльності ТОВ «ЗМК» у плановому році

Показники	2017 р.	Плановий рік	Відхилення	
			абс.	%
Обсяг товарної продукції (робіт, послуг) в оптових цінах підприємства, тис. грн.	602356	662591,6	60235,6	10
Чисельність працівників, осіб	634	634	-	-
- в тому числі робітників	549	549	-	-
Продуктивність праці працівників у цінах 2015 р., тис. грн./чол.	757,15	832,865	75,715	10
Вартість основних засобів, тис. грн.	39708	45664,2	5956,2	15
Фондовіддача у цінах 2015 р, грн./грн.	12,09	14,51	2,42	20

Продовження таблиці 3.7

1	2	3	4	5
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	284109	142054,5	-142055	-50
Собівартість товарної продукції, тис. грн.	512003	552963,2	40969,0	8
Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн./грн.	0,85	0,83	-0,02	-2,4
Операційний прибуток (збиток), тис. грн.	85623	94185,3	8562,3	10
Рентабельність товарної продукції, %	16,6	19,8	3,2	

Тож, виходячи з того, що обсяг виробництва за даними прогнозу у плановому періоді зросте на 10%, підприємство буде мати значні переваги: продуктивність праці при незмінній чисельності персоналу зросте на 10%, собівартість товарної продукції зросте на 8% за рахунок економії на умовно-постійних витратах, витрати на 1 грн. товарної продукції, як узагальнюючий показник діяльності підприємства, зменшаться на 2,4%, рентабельність товарної продукції в свою чергу зросте на 3,2. За рахунок створення відділу економічної безпеки, підприємство матиме можливість зменшити вдвічі рівень дебіторської заборгованості, а за рахунок часткового оновлення техніко-технологічної бази, фондівіддача основних засобів зросте на 20%. За рахунок всіх зазначених змін у техніко-економічних показниках, прибуток підприємства зросте на 10%. Виходячи з вище зазначеного, можна стверджувати про загальне зміцнення економічної безпеки ТОВ «ЗМК», що свідчить про досягнення мети магістерської дипломної роботи.

Висновки з розділу 3

В плані забезпечення економічної безпеки ТОВ «ЗМК», було проведено прогнозування складемо за основними показниками діяльності підприємств галузі. Для досліджуваного підприємства прогнози виявилися оптимістичними, так як за оцінками фахівців та за державними програмами, на ринку металевих конструкцій спостерігатиметься істотне поживлення.

Проведенню прогнозів слідувало розроблення шляхів, які мали б на меті зміцнити економічну безпеку ТОВ «ЗМК». Серед таких шляхів слід звернути

увагу на наступні:

- удосконалення виробничої діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості;
- зростання вітчизняного ринкового сегменту і збільшення експорту;
- удосконалення структури управління економічною безпекою, забезпечення кадрами, навчання і підвищення професійного рівня;
- реалізація зацікавлення стейкхолдерів ТОВ «ЗМК» (інвесторів, власників товариства).

Основними завданнями стратегії ТОВ «ЗМК» є прискорений, перспективний і стабільний розвиток підприємства. Головною метою є забезпечення технічного рівня, що відповідає рівню сучасних розвинених країн Європи за рахунок власного виробництва конкурентоспроможної продукції, задоволення внутрішнього попиту на продукцію, розширення присутності на зовнішніх ринках.

Серед шляхів по забезпеченню ефективності економічної безпеки є удосконалення структури управління. В межах такого напрямку запропоновано створення відділу економічної безпеки. Його функції будуть спрямовані за основними складовими економічної безпеки ТОВ «ЗМК». Ще хочеться звернути увагу на отримання права щодо реєстрації торгової марки «Криворізькі металеві конструкції». Отримання таких прав створить власний імідж підприємству, через що, воно стане відомим не тільки в межах країни, але і за її межами.

Реалізація окреслених шляхів надасть можливість підприємству суттєво покращити ряд ключових показників своєї діяльності до того ж було побудовано модель організаційно-економічного забезпечення механізму управління економічною безпекою ТОВ «ЗМК», дія якого сприятиме зростанню загальної ефективності функціонування підприємства як в межах внутрішнього середовища, так і поза його межами.

ВИСНОВКИ

Мета дипломної роботи полягала у визначенні основних стратегічних напрямків її забезпечення на основі комплексної оцінки економічної безпеки підприємства

Економічна безпека підприємства, як самостійний напрямок наукової думки бере свій початок у 90-х рр. ХХ століття. Сьогодні, коли підприємства знаходяться в умовах обмеження без винятку всіх ресурсів, актуальність даної дефініції набирає все більших обертів, характеризуючись підвищеною увагою як теоретиків так і практиків.

Провівши критичний аналіз щодо визначення змісту поняття «економічна безпека підприємства», було зроблено спробу надати власне бачення щодо економічної сутності даної категорії. Тож, економічна безпека підприємства— це такий стан окремого господарюючого суб'єкта, при якому життєво важливі компоненти структури та його діяльності характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін.

В процесі дослідження методів і моделей діагностування рівня економічної безпеки підприємства, було систематизовано методичний інструментарій щодо оцінювання її рівня в частині техніко-технологічної, кадрової та фінансової складових економічної безпеки підприємства, а також було розроблено власну методику розрахунку інтегрального рівня економічної безпеки підприємства.

Розраховані згідно запропонованої методики кількісні значення інтегрального рівня економічної безпеки підприємства створюють передумови для діагностики впливу вищезазначених складових на його формування для визначення пріоритетних заходів підвищення забезпечення економічної безпеки.

Позитивними характеристиками даної методики є її відкритість та достатня статистична надійність

Щодо оцінки складових економічної безпеки підприємства, то її буде

проведено в такій послідовності:

- збір інформації (відповідна інформаційна база);
- вибірка показників до оцінки відповідної складової щодо економічної безпеки;
- розрахунки показників, що будуть підлягати економічному аналізу в динаміці з розрахунками відповідних відхилень;
- розробка управлінських рішень;
- реалізація управлінських рішень
- контроль за виконанням управлінських рішень.

Об'єктом магістерського дослідження виступала економічна безпека ТОВ «ЗМК», а предметом - теоретичні, методичні і практичні аспекти оцінки та забезпечення ефективності економічної безпеки підприємства.

Оцінка економічної безпеки підприємства проводилася на матеріалах ТОВ «ЗМК».

За результатами проведеного економічного аналізу економічної безпеки ТОВ «ЗМК» та ефективності його ринкової поведінки в регіоні було проведено наступні узагальнення:

- ТОВ «Завод металевих конструкцій має багаторічний досвід по виготовленню металевих конструкцій різної складності. Продукція підприємства відповідає державним стандартам якості та виготовляється з використанням сучасних підходів, проте, обладнання є суттєво спрацьованим та потребує негайного оновлення.

- динаміка основних показників, що характеризують виробничо-господарську діяльність ТОВ «ЗМК» вказує на поступову тенденцію до підвищення його результативності протягом 2016-2017 рр., але в умовах сучасного розвитку подій на Сході та скорочення експорту продукції, підприємству досить складно утримувати позитивні тенденції;

- основними завданнями підприємства є прискорений, перспективний і стабільний розвиток, що передбачає поступове нарощування обсягів виробництва за рахунок пошуку нових покупців продукції з метою розширення

як внутрішнього, так і зовнішнього ринку, крім того, нагальним завданням залишається розв'язання проблеми стосовно оновлення техніко-технологічної бази;

- ТОВ «ЗМК» є досить залежним від впливу зовнішньому середовищі. В той же час, функціуючи у економічному просторі, завод з свого боку робить свій внесок у соціально-економічний розвиток регіону, а саме у розвиток Дніпропетровської області, де власне і розташоване дане підприємство.

- проведена оцінка внеску ТОВ «Завод металевих конструкцій» у соціально-економічний розвиток Дніпропетровської області показала, що підприємство не в спроможності суттєво впливати на соціальний та економічний розвиток Дніпропетровського регіону. Проте, підприємство функціонує в економічному середовищі, забезпечує роботою 634 чоловіки станом на 2017 рік, вчасно сплачує персоналу заробітну плату, яка обмінюється на товари та послуги, поставляє на внутрішній та зовнішній ринки металопродукцію, розраховується з постачальниками сировини та матеріалів, сплачує податки, тим самим наповнюючи доходну частину обласного бюджету, тим самим покращуючи соціально-економічний розвиток Дніпропетровського регіону;

- алгоритм дослідження економічної безпеки ТОВ «ЗМК» зумовлений виокремленими у теоретичному розділі складовими з використанням авторської методики оцінювання інтегрального її рівня. Техніко-технологічна складова економічної безпеки підприємства характеризується високим рівнем морального зносу устаткування (54%), низьким рівнем прогресивності технологій (0,162) та автоматизації виробництва (0,568), що вимагає трансформації напрямів оновлення техніко-технологічної бази виробництва від підтримки її у працездатному стані до впровадження прогресивного устаткування та підвищення рівня інноваційності виробництва;

- нівелювання негативних загроз зовнішнього середовища та підвищення результативності діяльності підприємства можливе за рахунок ефективного формування та використання інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки, для якої на сьогоднішній день характерним є критично низька частка

нематеріальних активів у структурі активів підприємства, зниження раціоналізаторської та творчої активності працівників, скорочення частки прибутку, отриманого за рахунок реалізації інноваційних рішень, зниження коефіцієнту оновлення продукції;

- дослідження фінансових аспектів економічної безпеки підприємства свідчить про зростання капіталу ТОВ «ЗМК», що відбувається, переважно, за рахунок зростання поточних зобов'язань та призвело до скорочення частки власного капіталу до 15% на кінець досліджуваного періоду. Вищезазначене створює загрози фінансовій стійкості та платоспроможності підприємства. Варто відзначити невідповідність коефіцієнту автономії нормативних значень, критично низькі значення коефіцієнту довгострокового залучення позикових коштів та невиправдано стрімкого зростання коефіцієнту співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості.

- однією з основних внутрішніх загроз діяльності підприємства є незбалансованість структури активів, що не відповідає галузевій специфіці діяльності підприємства: частка оборотних активів за досліджуваний період збільшилася що призвело до скорочення частки необоротних активів в цілому та основних засобів зокрема. Зростання оборотних активів відбувається переважно за рахунок стрімкого збільшення дебіторської заборгованості та її частки, що безперечно підвищує рівень поточної та критичної ліквідності підприємства, але створює загрози формуванню та оновленню техніко-технологічної бази виробництва.

- використання авторської методики оцінювання інтегрального рівня економічної безпеки свідчить, про поступову тенденцію її підвищення протягом 2015-2016 рр. та зменшення у 2017 році. При цьому, варто відзначити, що рівень економічної безпеки мав критично низькі значення коливаючись на рівні 50% від еталонного значення Результати аналізу доводять об'єктивну необхідність оптимізації активів підприємства в напрямку збільшення частки основних засобів за рахунок придбання нового прогресивного устаткування та удосконалення управління дебіторською заборгованістю. Для формування та

реалізації пріоритетних напрямів забезпечення економічної безпеки ТОВ «ЗМК» необхідним є удосконалення організаційних передумов, що вимагають створення єдиного координуючого відділу.

В плані забезпечення економічної безпеки ТОВ «ЗМК», було проведено прогнозування складемо за основними показниками діяльності підприємств галузі. Для досліджуваного підприємства прогнози виявилися оптимістичними, так як за оцінками фахівців та за державними програмами, на ринку металевих конструкцій спостерігатиметься істотне поживлення.

Проведенню прогнозів слідувало розроблення шляхів, які мали б на меті зміцнити економічну безпеку ТОВ «ЗМК». Серед таких шляхів слід звернути увагу на наступні:

- удосконалення виробничої діяльності;
- підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості;
- зростання вітчизняного ринкового сегменту і збільшення експорту;
- удосконалення структури управління економічною безпекою, забезпечення кадрами, навчання і підвищення професійного рівня;
- реалізація зацікавлення стейкхолдерів ТОВ «ЗМК» (інвесторів, власників товариства).

Основними завданнями стратегії ТОВ «ЗМК» є прискорений, перспективний і стабільний розвиток підприємства. Головною метою є забезпечення технічного рівня, що відповідає рівню сучасних розвинених країн Європи за рахунок власного виробництва конкурентоспроможної продукції, задоволення внутрішнього попиту на продукцію, розширення присутності на зовнішніх ринках.

Серед шляхів по забезпеченню ефективності економічної безпеки є удосконалення структури управління. В межах такого напрямку запропоновано створення відділу економічної безпеки. Його функції будуть спрямовані за основними складовими економічної безпеки ТОВ «ЗМК». Ще хочеться звернути увагу на отримання права щодо реєстрації торгової марки «Криворізькі металеві конструкції». Отримання таких прав створить власний

імідж підприємству, через що, воно стане відомим не тільки в межах країни, але і за її межами.

Реалізація окреслених шляхів надасть можливість підприємству суттєво покращити ряд ключових показників своєї діяльності до того ж було побудовано модель організаційно-економічного забезпечення механізму управління економічною безпекою ТОВ «ЗМК», дія якого сприятиме зростанню загальної ефективності функціонування підприємства як в межах внутрішнього середовища, так і поза його межами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: прийнятий 16 січня 2003 р. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2004. – 248 с.
2. Податковий кодекс України: за станом на 1 груд. 2010 р. – Винниця : ТОВ «Поліграф-сервіс», 2010. – 512 с.
3. Закон України «Про банкрутство» №2343-ХІІ : за станом на 14 травня 1992 / Верховна Рада України. Оф.вид. – К.: Парлам. вид-во, 1992.
4. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» № 1499-ІV : за станом на 17 лютого 2004 (зі змінами) / Верховна Рада України. Оф.вид. – К.: Парлам. вид-во, 2004.
5. Алексеева М.М. Планирование деятельности фирмы : [уч. пос.] / М.М. Алексеева. – М.: «Финансы и статистика», 1997. - 248 с.
6. 8. Ананькина Е.А. Управление затратами : [навч. посіб.] / Ананькина Е.А., Данилочкина Н.Г. – М.: ПРИОР, ИВАКО, 1998.– 64с.
7. Архипов А. Экономическая безопасность: оценки, проблемы, способы обеспечения / Архипов А., Городецкий А., Михайлов Б. // Вопросы экономики. - 1994. - №12. - С.36-44.
8. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / Бендиков М.А. // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С.17-30.
9. Березін О.В. Економіка підприємства: Практикум : [навч. посіб.] / О.В. Березін, Н.В. Бутенко. - К., 2016. - 254 с.
10. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / Бланк И.А. – К.: Ника-Центр, 2004. – 776 с.
11. Бородіна О.О. Оцінка економічної безпеки підприємства – концептуальний підхід / О. Бородіна // Праці Четвертої міжнародної наукової конференції студентів та молодих учених «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання», Донецьк. – 2003. – С. 16-19.

12. Бухгалтерський фінансовий облік : [підруч.] / [Ф. Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. Ф.Ф. Бутиця. – [8-ме вид., доп. і перероб.] – Житомир : ПП "Рута", 2016. - 912 с.

13. Великий А.П. Про один підхід до дослідження економічної безпеки та деякі результати його практичного застосування / Великий А.П., Горбулін В.П., Серпенко І.В., - К.: НАН України. Ін-т кібернетики ім. В.М.Глушкова, 2010. – 25 с.

14. Вплив динаміки структури капіталу на фінансово-економічні результати діяльності підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Н. О. Байстриuchenko; Сум. держ. ун-т. — Суми, 2011. — 21 с. — укр.

15. Держкомстат України. 2000-2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

16. Дробний Б. М. Кадрова та інтелектуальна безпека підприємства // Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/43_DWS_-2015/Economics-/10_203131.doc.htm

17. Зелена книга – металеві конструкції [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://cdn.regulation.gov.ua/ca/a4/10/ab/regulation.gov.ua_ЗЕЛЕНА%20КНИГА%20-%20МЕТАЛЕВІ%20КОНСТРУКЦІЇ.pdf

18. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності: економіко-правовий аспект: [навч. посіб.] / М.І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.

19. Капітула С. В. Оцінка та управління економічною безпекою підприємства (на прикладі гірничо-збагачувальних комбінатів України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / С. В. Капітула. – Кривий Ріг, 2009. – 20 с.

20. Керанчук Т. Фінансова стабільність підприємства і методичні аспекти її оцінки / Керанчук Т. // Економіка України. – 2010. – № 1. – С. 83-86.

21. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Ковальов Д.,

Сухорукова Т. // Економіка України. – 2008. – № 10. - С. 48-52.

22. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства / Ковальов Д., Плетникова І. // Економіка України. – 2009. - № 4. – С. 35-40.

23. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: [монографія] / Козаченко А.В., Пономарьов В.П., Ляшенко А.Н. – К.: Либра, 2003. – 280 с.

24. Кравчук О.Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: [монографія] / О.Я. Кравчук, П.Я. Кравчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 256 с.

25. Лугова В. М. Соціальна безпека як ключова підсистема безпеки підприємства / В. М. Лугова, Т. В. Голубева // Бізнесінформ. Економіка – 2011. – № 10 – С. 69 – 72.

26. Мочерний С.В. Економічна безпека в контексті державного суверенітету України / Мочерний С.В., Плотніков О.В. // Економіка України. - 1998. - №4. - С. 4-12.

27. Мунтіян В.І. Економічна безпека України: [монографія] / Мунтіян В.І. - К.: Вид-во "КВІЦ", 1999. – 461 с.

28. Мних Є.В. Економічний аналіз:[підруч.] / Є.В. Мних.- К., 2011. 630 с.

29. Ноздрева Р.Б. Маркетинг: как побеждать на рынке : [учебник] / Р.Б. Ноздрева, Л.И. Цыгичко. – М. : Финансы и статистика, 1991. – 304 с.

30. Нусінов В.Я. Критична ситуація діяльності підприємства / Нусінов В.Я., Телега Є.В. // Вісник Криворізького технічного університету: зб. наук. праць. – 2005. – Вип. 8. – С. 216-220.

31. Паламарчук О.І. Класифікація загроз економічної безпеки підприємств / Паламарчук О.І. Збірник наукових праць Одеського державного університету. – Одеса. – 1999. – Вип.3.– С. 63-68.

32. Пілова Д.П. Формування та оцінка економічної безпеки гірничо-збагачувальних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Д.П.Пілова. – Кривий Ріг, 2007. – 20 с.

33. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства : [наукове видання] / А. А. Пилипенко. – Харків : ХНЕУ, 2014. – 276 с.

34. Примак Т.О. Економіка підприємства : [навч. посіб.] / Т.О. Примак. – [5-те вид., стер.] - К., 2015. — 219 с.

35. Плотникова И.Л. Определение уровня и планирование экономической безопасности предприятия / Плотникова И.Л. // Вісник Технологічного університету Поділля : Серія «Екон. науки». - 2000. - №4. - С.100-108.

36. Пономарев В.П. Концепция экономической безопасности предприятия / Пономарев В.П. // Бизнес-информ. – 1999. - № 15-16. – С. 110-113.

37. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємств: [навч. посіб.] / Г.В. Савицька. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К. : Знання, 2012. – 662 с.

38. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року Додаток до рішення обласної ради від 26.09.2014 № 561-27/VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.google.com/search?q=Стратегія%20розвитку%20дніпропетровської%20області%20на%20період%20до%202020%20року%20Додаток%2>

39. Семенов Г.А. Роль стратегічного управління в нестабільних умовах / Семенов Г.А., Семенов А.Г. // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». - 2007р. – № 1. – С. 311-315.

40. Сухорукова Т.Г. Концептуальний взгляд на економічну безпеку підприємства / Сухорукова Т.Г. // Залізничний транспорт України. - 1998. - №2-3. - С. 9-13.

41. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств / Терещенко О.О. – К.: КНЕУ, 2000. – 410 с.

42. Турило А.М. Моделювання та методологічні підходи до інтегрованої оцінки загального рівня економічної безпеки підприємства / А.М.Турило, Є.В.Афанас'єв, С.В.Капітула // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ: зб. наук. праць. – Кривий Ріг. – 2007. – №4. – С. 32-42.

43. Турило А.М. Комплексна оцінка фінансової безпеки підприємства /

Турило А.М., Капітула С.В. // Вісник Криворізького технічного університету: зб. наук. праць. – 2006. – Вип.7. – С. 210-213.

44. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: [монографія] / В.І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.

45. Череп А. В., Лубенець І. О. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств: Вісник Запорізького національного університету №1 (5) – Запорізький національний університет, Україна – 2010 – С. 63–66. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/062-66.pdf

46. Шиян Д.В. Напрями оновлення методології досліджень в економічній науці / Д. В. Шиян // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Полтава: ПДАА. – 2012. - Вип. 2 (5), Т.1. – С. 342-345.

47. Яременко О. Ф. Механізм управління економічною безпекою машинобудівного підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. Ф. Яременко. – Хмельницький, 2009. – 20 с.